

Turkkila, Anne

Working Paper

Suomalaisten pankkien kansainvälistyminen

Bank of Finland Discussion Papers, No. 19/1992

Provided in Cooperation with:

Bank of Finland, Helsinki

Suggested Citation: Turkkila, Anne (1992) : Suomalaisten pankkien kansainvälistyminen, Bank of Finland Discussion Papers, No. 19/1992, ISBN 951-686-331-0, Bank of Finland, Helsinki, <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:fi:bof-201808021855>

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/211648>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA 19/92

Anne Turkkila*

Tutkimusosasto
31.7.1992

Suomalaisten pankkien kansainvälistyminen

* Tilasto-osaston ekonomisti, tutkimusosastolla 1.1. – 30.6.1992

ISBN 951-686-331-0
ISSN 0785-3572

Suomen Pankin monistuskeskus
Helsinki 1992

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä kartoitetaan suomalaisten pankkien kansainvälistymistä. Tarkastelun kohteena ovat pankkien kansainvälistymisen motiivit ja etabloituminen ulkomaille. Lisäksi selvityksessä arvioidaan suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien toiminnan tuloksellisuutta.

Suomalaisten pankkien etabloituminen ulkomaille alkoi jo 1960-luvulla, mutta varsinaisesti se ajoittui vasta 1980-luvulle. Pankkien tärkeimmät motiivit mennä ulkomaille liittyivät suomalaisten yritysten kansainvälistymiseen sekä ulkomaankauppaan.

Käytettävissä olleiden tilinpäätöstietojen perusteella selvisi, että suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien toiminta ei ole ollut keskimäärin kannattavaa. Ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien voitot/tappiot ovat olleet kuitenkin markkamääräisesti vähäisiä eikä niiden osuus suomalaisten pankkikonsernien tuloksissa ainakaan toistaiseksi ole ollut merkittävä.

Parhaimmat kiitokseni Helvi Kinnuselle, Heikki Koskenkylälle, Jarmo Nurmiselle, Esa Ojaselle, Jaana Rantamalle, Jouko Vilmuselle ja Matti Virénille hyödyllisistä kommentteista.

Sisällys

	Sivu
Tiivistelmä	3
1 Johdanto	7
2 Käytetty tilastoaineisto	8
3 Taustaa pankkien kansainvälistymiselle	10
3.1 Suomen rahoitusmarkkinoiden kansainvälistyminen	10
3.2 Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen	11
4 Pankkien kansainvälistymisen motiivit	13
4.1 Pankkien kansainvälistymisen yleiset motiivit	13
4.2 Suomalaisten pankkien kansainvälistymisen motiivit	14
5 Suomalaisten pankkien etabloituminen ulkomaille	17
5.1 Pankkien etabloitumisprosessi	17
5.2 Pankkien suorat sijoitukset ulkomaille	18
5.2.1 Sijoitusvirrat	18
5.2.2 Sijoituskanta	20
5.3 Pankkien toiminta ja sen toiminnan laajuus ulkomailla	21
6 Suomalaisten pankkien tytärbankkien ja sivukonttorien tuloslaskelman ja taseen rakenne ulkomailla vuosina 1985–1991	23
6.1 Tuloslaskelma	23
6.1.1 Tuotot	23
6.1.2 Kulut	28
6.2 Tase	31
6.2.1 Vastaavaa	31
6.2.2 Vastattavaa	33
7 Suomalaisten pankkien ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien kannattavuus, omavaraisuus ja veroaste ulkomailla vuosina 1985–1991	34
7.1 Kannattavuus	34
7.1.1 Käyttökateprosentti	34
7.1.2 Oman pääoman tuotto prosentti	36
7.1.3 Luotto- ja takaustappiot suhteessa yleisön luottoihin	38
7.2 Omavaraisuus	39
7.3 Veroaste	40
8 Yhteenveto ja johtopäätökset	41
Lähteet	43
Liite	44

1 Johdanto

Suomalaiset rahoitusmarkkinat ovat viime vuosina kokeneet merkittävän murroskauden, joka on ollut seurausta monesta yhtä aikaa vallinneesta kehitysprosessista. Kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden kehitystä on leimannut säännöstelyn purkaminen eri maissa, markkinoiden volyymin voimakas kasvu, uusien rahoitusinstrumenttien kehittyminen sekä tekniikan kehittymisen suomat mahdollisuudet nopeaan ja tehokkaaseen kauppaan ja välitykseen markkinoilla. Suomen rahoitusmarkkinat ovat seuranneet tätä kehitystä joskin jonkin verran viivästyneenä osittain juuri säännöstelyolosuhteiden vuoksi.

Suomalaisten pankkien kansainvälistymisen juuret ovat olleet suomalaisten yritysten kansainvälistymisessä. Pankit ovat aikoinaan perustelleet etabloitumistaan ulkomaille suomalaisten yritysten rahoituspalvelujen tyydyttämisellä. Pankkien ulkomaisen toiminnan pontimena on ollut luonnollisesti myös oma yritystoiminta kuten kansainvälinen luotonanto, arvopaperikauppa, valuutanvaihto ja muu sijoitustoiminta.

Tämän selvityksen tavoitteena on kartoittaa suomalaisten pankkien kansainvälistymistä, jota tässä tarkastellaan pankkien suorien sijoitusten avulla. Tarkastelun kohteena ovat pankkien kansainvälistymisen motiivit ja etabloituminen ulkomaille. Lisäksi arvioidaan suomalaisten pankkien ulkomaisten tytärankkien ja sivukonttorien toiminnan tuloksellisuutta.

Viime aikoina suomalaisten pankkien toiminnan tappiollisuus ja niiden suuret luottotappiot ovat olleet runsaasti esillä. Pankkien kannattavuudesta Suomessa ovat äskettäin kirjoittaneet mm. H. Koskenkylä (1992) sekä K. Hemberg ja H. Solttila (1992). Käytettävissä olevan tilastoaineiston puitteissa voidaan arvioida muun muassa sitä, kuinka paljon suomalaisten pankkien ulkomainen toiminta on osaltaan vaikuttanut pankkien huonoon tulokseen parina viime vuonna.

Selvityksessä on ollut käytettävissä pankkien hakemuskirjeet Suomen Pankille ulkomaan toiminnan aloittamiseksi sekä pankkien ulkomaista toimintaa koskeva tilastomateriaali, joka käsittää muun muassa tilastotietoja pankeista maksutaseen laadintaa varten, erillistietoja riskien kartoittamiseksi pankkien ulkomaisista tytärankeista ja sivukonttoreista, pankkien viralliset tilinpäätökset sekä kansainvälistä vertailutietoa. Käytettyä tilastoaineistoa on tarkemmin selvitetty luvussa kaksi.

Luvussa kolme selvitetään lyhyesti miten Suomen rahoitusmarkkinat kansainvälistyivät ja miten suomalaiset yritykset etabloituivat ulkomaille. Luvussa neljä selvitetään pankkien kansainvälistymisen motiiveja yleensä sekä erityisesti suomalaisten pankkien motiiveja. Luvussa viisi käydään läpi pankkien etabloitumisprosessi ulkomaille sekä niiden markkamääräiset sijoitukset ulkomaille. Samassa luvussa arvioidaan myös suomalaisten pankkien ulkomaisten tytärankkien ja sivukonttorien toiminnan luonnetta ja laajuutta suhteessa kotimaiseen konserniin. Kuudennessa ja seitsemännessä luvussa selvitetään tytärankkien ja sivukonttorien taloudellista toimintaa tilastoaineiston avulla. Kahdeksas luku sisältää selvityksen yhteenvedon ja johtopäätökset.

2 Käytetty tilastoaineisto

Selvityksessä on käytetty pankkien aikoinaan Suomen Pankille tekemiä **hakemuskirjeitä** arvioitaessa suomalaisten pankkien kansainvälistymisen motiiveja. Näissä kirjeissä pankit ovat perustelleet tarvettaan perustaa ulkomaille osakkuus- tai tytärbankki tai sivukonttori. Hakemuskirjeet ovat olleet osa materiaalia, jonka pohjalta Suomen Pankki on päättänyt pankkien ulkomaisten toimilupien myöntämisestä. Hakemuslupamenettelystä luovuttiin vuonna 1989.

Pankkien **suorien sijoitusten sijoitusvirtoja ja sijoituskantaa** arvioitaessa on käytetty Suomen Pankin tilasto-osaston maksutasetilastoa varten keräämiä tietoja. Suoralla sijoituksella tarkoitetaan OECD:n ja IMF:n määritelmien mukaan investointia, joka tehdään toisessa maassa sijaitsevaan yritykseen pysyvän taloudellisen suhteen luomiseksi ja määrääysvallan saamiseksi. Tämän lisäksi yleensä edellytetään, että sijoittajan omistusosuus sijoituskohteesta on sijoituksen toteututtua vähintään 10 prosenttia. Suora sijoitus voidaan toteuttaa joka omana pääomana tai vieraana pääomana.

Tiedot pankkien sijoitus**virroista** perustuvat valuutansäännöstelyajalta Suomen Pankin lupatietoihin. Sen jälkeen kun pankkien suorat sijoitukset ulkomaille vapautettiin vuonna 1989, pankit ovat tehneet Suomen Pankille ilmoituksen ulkomaisista sijoituksistaan. Näitä ilmoitustietoja on käytetty tilastoitaessa pankkien suorien sijoitusten virtoja.

Tiedot pankkien sijoitus**kannasta** ulkomailla on saatu Suomen Pankin tilasto-osaston vuosittain tekemästä tilinpäätöspohjaisesta suorien sijoitusten seuranta-kyselystä. Pankit olivat ensimmäisen kerran mukana vasta tilikautta 1988 koskevassa kyselyssä, joten tätä aikaisemmilta vuosilta ei ole näitä tietoja.

Suorien sijoitusten virtatiedot ovat toteutuneita valuuttavirtoja Suomesta ulkomaille tai päin vastoin. Suorien sijoitusten kantatiedot saadaan puolestaan ulkomaisten yritysten tilinpäätöstiedoista, joten sijoitusvirtojen kumuloitu arvo ei ole välttämättä sama kuin tilinpäätöspohjainen sijoituskanta.

Suorien sijoitusten aineistosta saadut tiedot poikkeavat Suomen Pankin rahoitusmarkkinaosaston keräämistä pankkien tilinpäätöstiedoista siten, että suorien sijoitusten aineistossa ovat mukana pankkien kaikki sijoituskohteet. Varsinaisten pankkien ja sivukonttorien lisäksi tiedot ovat myös sijoituksista muille toimialoille sekä edelleensijoituskohteista.

Luvun kuusi tuloslaskelma- ja taserakenteen analysointi sekä luvun seitsemän kannattavuustarkastelu perustuvat suomalaisten pankkien ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien osalta Suomen Pankin **rahoitusmarkkinaosaston keräämiin tietoihin**. Tarkastelussa ovat mukana vain tytärbankit ja sivukonttorit, koska kattavia tilinpäätöstietoja ei ole saatavilla muista sijoituskohteista. Näitä muita sijoituskohteita ovat osakkuuspankit, rahoitus-, sijoitus-, kiinteistö- ja holdingyhtiöt.

Suomalaisten emopankkien tiedot on saatu **pankkien virallisista tilinpäätöksistä**. Näistä on vähennetty ulkomaisten sivukonttorien tiedot, jotka sisältyvät emopankkien lukuihin.

Luvussa seitsemän on vertailtu ulkomaisten ja suomalaisten pankkien kannattavuutta valitsemalla **OECD:n Financial Statements of Banks -tilastosta** niiden jäsenmaiden tiedot, joissa suomalaisilla pankeilla on tytärbankkeja tai sivukonttoreita. Lukusarjat on muutettu paikallisista valuutoista markoiksi ja laskettu yhteen. Näiden laskelmien perusteella on saatu luvussa käytetyt ulkomaisten pank-

kien kannattavuusluvut. Kun lukuja on verrattu suomalaisten pankkien ulkomaisiin tytäryhtiöihin ja sivukonttoreihin, vertailussa ovat mukana vain näissä OECD-maissa sijaitsevat yksiköt. Mukana ovat Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Luxemburgissa, Sveitsissä, Ruotsissa ja Ranskassa sijaitsevat pankit.

3 Taustaa pankkien kansainvälistymiselle

3.1 Suomen rahoitusmarkkinoiden kansainvälistyminen

Viime aikainen kehitys kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla on ollut ennen näkemättömän nopeaa. Kymmenen vuoden aikana tällä alueella tapahtui enemmän muutoksia kuin koskaan aikaisemmin. Säännöstelyn purkaminen keskeisissä teollisuusmaissa vaikutti merkittävästi kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden laajenemiseen. Vaikka eri maiden rahoitusmarkkinat ovat kansainvälistyneet eri aikoina, kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden kehityksessä voidaan karkeasti erottaa kaksi vaihetta.

Ensimmäisenä vaiheena voidaan pitää 1950- ja 1960-luvuilla syntyneitä eurodollari- ja eurobondmarkkinoita. Toinen vaihe rahoitusmarkkinoiden kansainvälistymisessä oli 1970- ja 1980-luvuilla, kun kansalliset rahoitusmarkkinat avautuivat. Tästä vaiheesta seurasi rahoitusmarkkinoiden yleinen globalisoituminen varsinkin 1980-luvulla. Uudet rahoitusinstrumentit ja uusi tekniikka nopeuttivat rahoitusmarkkinoiden kehittymistä. Myös kansainväliset arvopaperimarkkinat kehittyivät erittäin nopeasti 1980-luvulla. Tapahtuneet muutokset toivat mukanaan mm. lisääntyneen kilpailun, suuremmat riskit sekä uudet rahoitusinstrumentit (ks. M. Malkamäki, 1990).

Kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla tapahtuneet muutokset aiheuttivat myös Suomen rahoitusmarkkinoille sopeutumispaineita. Pitkäaikaiset ulkomaiset pääomanliikkeet olivat Suomessa vielä 1980-luvun alkupuolella tiukasti säännötellyt ja ulkomainen pääomantuonti oli luvanvaraista. Ulkomaankauppaan liittyvät lyhytaikaiset pääomanliikkeet olivat sen sijaan melko vapaat. Suomen rahoitusmarkkinoiden kansainvälistyminen koskikin 1980-luvun alkuun asti pääasiassa ulkomaankaupan rahoitusta ja maksujen välitystä.

Suomen rahoitusmarkkinat kansainvälistyivät kuitenkin 1980-luvun alusta lähtien varsin ripeästi (ks. esim. M. Malkamäki, 1991 ja J. Rantama, 1990). Ulkomaisten pääomanliikkeiden määrä lisääntyi huomattavasti ja pankkien kotimainen valuuttamääräinen liiketoiminta tuli yhä tärkeämmäksi osaksi niiden toimintaa. Myös yritysten kansainväliset liiketoimet lisääntyivät merkittävästi.

Pankkien merkitys Suomen rahoitusmarkkinoiden kansainvälistymisessä on ollut suuri, koska noin 75 prosenttia kotimaisesta valuuttamääräisestä rahoituksesta Suomessa on tapahtunut pankkien välityksellä. Pankkien ulkomaantoiminnan kasvu on perustunut kansainvälisten pääomamarkkinoiden kasvuun (ks. P. Johansson – H. Solttila, 1989).

Pankkien toiminnan kannalta termiinimarkkinoiden vapauttaminen vuonna 1980 oli merkittävä toimenpide. Pankit saivat ottaa ulkomaista luottoa vapaasti termiiniostoihinsa liittyvän kurssiriskin kattamiseksi. Tällöin yritysten valuuttakurssiriskiltä suojautuminen siirtyi valuuttapankkien hoidettavaksi. Pankkien omaa valuuttariskiä rajoitettiin määräämällä avoimille valuuttapositioneille rajat. Ulkomaankauppaan liittyvien valuuttakurssiriskien kattaminen oli ollut aikaisemminkin mahdollista, mutta tällöin Suomen Pankki oli kattanut kurssiriskin.

Pääasiassa pankkien toimintaa rajoittava valuutansäännöstelyn asteittainen purkaminen Suomessa ajoittui kuitenkin vasta 1980-luvun lopulle (ks. P. Lehto-Sinisalo, 1991). Tällöin valuutansäännöstely oli jo käytännössä menettänyt merkityksensä, koska määräyksiä pystyttiin monin tavoin laillisesti kiertämään.

Yritykset pystyivät käyttämään kauppaluottoja kotimaisen ja ulkomaisen korkoeron hyödyntämiseen. Pankkien arbitraasimahdollisuus oli helppoa, jos niillä oli ulkomaisia tytäripankkeja. Kansainvälinen konserni pystyi vapaasti järjestelemään portfolioitaan konsernin sisällä (ks. P. Nyberg, 1992).

Suomen rahoitusmarkkinoiden kansainvälistymisen kannalta on ollut olennaista, että suomalaiset pankit ovat voineet perustaa ulkomaille tytäri- ja osakkuuspankkeja sekä sivukonttoreita. Sivukonttoreita on saanut perustaa Suomen Pankin luvalla ulkomaille vuodesta 1984 lähtien. Tytäri- ja osakkuuspankkeja on voinut perustaa jo aiemminkin.

Suomalaiset pankit hankkivat ensimmäisen osakkuutensa ulkomaisesta pankista vuonna 1964. Ensimmäinen tytäripankki perustettiin vuonna 1976 ja ensimmäinen sivukonttori vuonna 1984. Vuodesta 1989 lähtien pankkien suorat sijoitukset vapautettiin luvanvaraisuudesta. Pankkien etabloitumisprosessia on selvitetty tarkemmin luvussa viisi.

3.2 Suomalaisen yritysten kansainvälistyminen

Kansainvälisen kaupan nopean kasvun ja markkinoiden lisääntyvän integraation ohella suomalaisten yritysten kansainvälistymiseen on vaikuttanut pääomanliikkeiden säännöstelyn purkaminen. Toisaalta yritysten kansainvälistyminen on vaikuttanut myös pääomanliikkeiden vapauttamiseen, joten yritysten kansainvälistyminen ja pääomamarkkinoiden liberalisointi ovat olleet keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa.

Suomalaisten yritysten etabloituminen ulkomaille alkoikin huomattavassa määrin vasta 1980-luvulla. Tätä ennen sijoitukset ulkomaille olivat melko vähäisiä. Sijoitusten arvo oli vielä vuoteen 1980 asti keskimäärin vain muutama sata miljoonaa markkaa vuodessa. Vuosikymmenen lopussa sijoitusten vuotuinen arvo sen sijaan ylitti jo 10 mrd. markkaa kuten kuviosta 1 nähdään. Luvuissa eivät ole mukana uudelleen sijoitetut voitot¹ eivätkä yksityishenkilöiden kiinteistö- ja asunotosijoituksia.

Yritysten suorien sijoitusten kasvuvauhti oli 1980-luvulla erittäin nopea verrattuna niiden muuhun taloudelliseen toimintaan. Ulkomaisten sijoitusvirtojen osuus yrityssektorin kokonaisinvestoinneista oli vuonna 1990 noin 20 prosenttia, kun se vuonna 1985 oli vielä vain viittisen prosenttia (ks. H. Kinnunen, 1991).

Suomalaisten yritysten ulkomaisten investointien kasvuvauhti oli 1980-luvun lopussa myös kansainvälisesti katsottuna ripeä. Vaikka Suomi 1980-luvun lopussa kansainvälistyikin vuosittaisilla sijoitusvirroilla mitattuna nopeasti, kansainvälistymisaste mitattuna esimerkiksi sijoituskannan suhteella bruttokansantuotteeseen jäi kuitenkin edelleen alhaiseksi (ks. A. Heikkilä – H. Kinnunen, 1991).

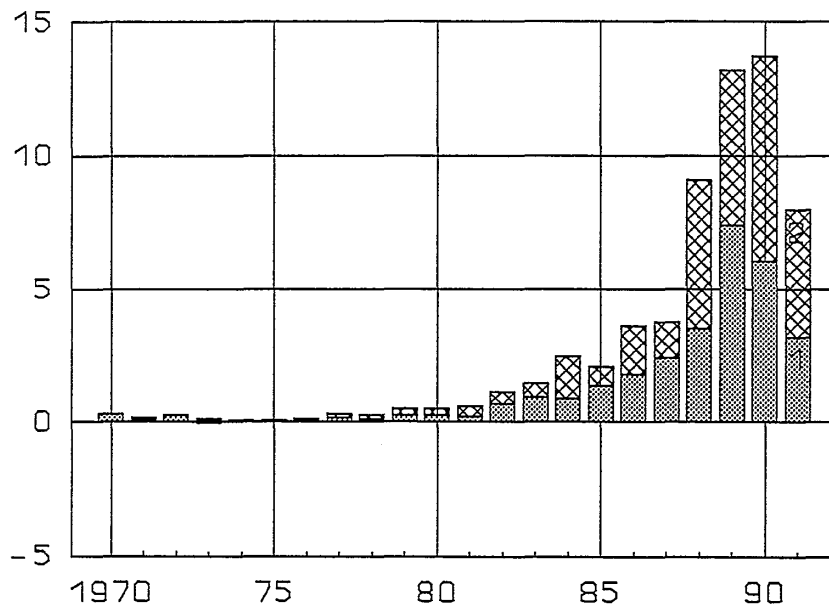
Suomalaisten yritysten ja pankkien kansainvälistyminen liittyvät varsin kiinteästi toisiinsa. Kun yritysten toiminta on voimakkaasti kansainvälistynyt, yritykset ovat kysyneet pankeilta entistä monipuolisempia finanssipalveluita. Pankit ovat joutuneet kehittämään kansainvälisiä toimintojaan sekä kotimaassa että ulkomailta pystyäkseen palvelemaan asiakkaitaan niiden ulkomaisissa operaatiois-

¹ Uudelleen sijoitetuilla voitoilla/tappioilla tarkoitetaan yrityksen tilikauden suomalaisosuudella painotettua tulosta ennen tuloksenjärjestelyeriä, josta on vähennetty edellisen tilikauden suomalaisosuudella painotettu osingonjako.

sa. Suomalaiset pankit ovat järjestäneet rahoitusta suomalaisille yrityksille, antaneet takauksia niiden lainoille sekä lisänneet ulkomaantoimintaan liittyvää neuvontapalvelua.

Kuitenkin aivan viime aikoina useat suuret suomalaiset konsernit ovat perustaneet ulkomaille omia konsernin sisäisiä rahoitusyhtiöitä, jotka toimivat kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla itsenäisesti. Ne järjestävät yritykselle kansainvälistä rahoitusta suoraan ilman suomalaisten pankkien välitystä.

Kuvio 1. **Suorat sijoitukset ulkomaille vuosina 1970–1991, Mrd markkaa**

- 1 Sijoitukset teollisuusyrityksiin
- 2 Sijoitukset muille toimialoille

4 Pankkien kansainvälistymisen motiivit

4.1 Pankkien kansainvälistymisen yleiset motiivit

Pankkien kansainvälistymisen syyt ovat ensisijassa luonnollisesti taloudellisia tai erilaisiin toiminnan rajoituksiin liittyviä. Kun yritykset ovat kansainvälistyneet, myös pankit ovat laajentaneet toimintaansa ulkomaille halutessaan palvella asiakkaitaan myös kotimaan ulkopuolella ja pelätessään menettävänsä asiakkaansa ulkomaisille kilpailijoille.

Esimerkiksi Yhdysvalloissa rajoitettiin 1960-luvulla luottojen myöntämistä ulkomaisille yrityksille ja samanaikaisesti yhdysvaltalaiset yritykset kansainvälistyivät erittäin voimakkaasti. Kumpikin asia edisti sitä, että ulkomaisten tytäryhtiöiden luototusta siirtyi ulkomaille (ks. B.B. White, 1985).

Pankit pystyvät toimimaan kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla myös taloudellisesti tehokkaammin, kun niillä on suurissa finanssikeskuksissa omia sivukonttoreita tai tytärankkeja. Pankkikonserni voi toimia vuorokauden ympäri, kun sillä on toimipaikkoja maailmanlaajuisesti.

A. M. Rugmanin ja S. J. Kamathin (1987) mukaan monikansallisten pankkien kansainvälistymisen syyt voidaan jakaa neljään ryhmään:

i) Pankin erityisosaamisen hyödyntäminen

Erityisosaamista voi olla mm. kotimaassa hankittu johtamis- ja markkinointikokemus, jota voidaan käyttää ulkomaille alhaisin rajakustannuksin. Myös emopankin asiakassuhteet ja kokemus luottokelpoisuuden tutkimisessa voivat olla yrityksen erityisosaamista, joita ulkomainen tytärankki voi hyödyntää ulkomaille. Ulkomainen tytäryhtiö pystyy antamaan paikallisille yrityksille ulkomaille parempaa tietoa emopankin kotimaan ulkomaankaupasta ja rahoitusmarkkinoista kuin paikalliset ulkomaiset pankit.

ii) Emopankin maineeseen liittyvät tekijät

Ulkomaiset tytärankit voivat hyötyä emopankin hyvästä maineesta, koska yleensä suurilla monikansallisilla pankeilla on korkea status, maksuvalmius, luottokelpoisuus ja talletusten turvallisuus.

iii) Säännöstelyyn liittyvät tekijät

Monet säännökset ovat rajoittaneet pääoman vapaata liikkumista yli kansallisten rajojen, vaikka toisaalta pankeilla on ollut tarve palvella monikansallisten yritysten ulkomaisia tytäryhtiöitä. Tämän vuoksi pelätessään menettävänsä asiakkaansa ulkomaisille kilpailijoilleen pankit ovat perustaneet ulkomaille tytärankkeja ja sivukonttoreita. Lisäksi monikansalliset pankit eivät useinkaan ole samojen säännösten alaisia kuin kotimaiset pankit. Niillä voi olla esim. vähäisempi tarve kuin paikallisilla pankeilla julkaista tilinpäätöstietoja ja niiltä voi puuttua talletusvakuudet ja reservivaatimukset.

Jos pääomanliikkeet eivät ole täysin vapaat, voivat pankit ylläpitämällä ulkomaisia sivukonttoreita ja valuuttamääräisiä taseita pienentää transaktiokustannuksia ja valuuttakurssiriskiä valuuttoja vaihtamalla.

Säännöstelyn voidaan katsoa suosivan ulkomaisia pankkeja (monikansallisten pankkien suoria sijoituksia) ja rankaisevan kotimaisia pankkeja.

iv) Riskien hajottamiseen liittyvät tekijät

Liiketoiminnan kansainvälinen hajauttaminen mahdollistaa suuremman tuottojen tasaisuuden kuin keskittyminen pelkästään kotimarkkinoihin. Suhdanteiden ajottuminen eri maissa vähentää maakohtaista riskiä. Viime aikoina on Rugmanin ja Kamathin näkemysten vastaisesti esitetty, että riskien hajottaminen eri maihin ei vähentäisi riskiä vaan riskit korreloisivat yli maailman.

Yhdysvalloissa, joka on ollut edelläkävijä pankkien kansainvälistymisessä, tehtiin vuonna 1975 tutkimus siellä toimivien ulkomaisten pankkien motiiveista etabloitua Yhdysvaltoihin. Tutkimuksen mukaan tärkeimpänä tekijänä oli palvella kotimaisia kansainvälistyneitä yrityksiä niiden rahoitustarpeissa. Myös kaupan rahoitusta pidettiin erittäin tärkeänä syynä etabloitua Yhdysvaltoihin (ks. S.J. Khoury, 1980).

Myös monissa muissa julkaisuissa on päädytty pitkälti samoihin pankkien kansainvälistymisen motiiveihin kuin Rugman ja Kamath ovat esittäneet.

B.B. White on pitänyt yhdysvaltalaisien pankkien suurimpina motiivina etabloitua ulkomaille toisaalta taloudellisia ja toisaalta toiminnan rajoituksiin liittyviä tekijöitä. Yhtenä tärkeänä tekijänä hän mainitsee yritysten investoinnit ulkomaille eli pankit etabloituvat ulkomaille asiakkaitensa perässä. Vastaavasti Yhdysvaltoihin etabloituneiden pankkien motiiveina hän mainitsee mm. kotimaisten yritysten palvelemisen niiden USA-operaatioissa, kaupan rahoittamisen yhdysvaltalaisien yritysten kanssa ja yhdysvaltalaisien rahamarkkinoiden tarjoamat mahdollisuudet.

Myös G.J. Benston (1990) esittää, että yhdysvaltalaisien pankkien yhtenä motiivina etabloitua ulkomaille on ollut seurata niiden asiakkaita ulkomaille. Muina motiiveina hän mainitsee erilaisiin rajoituksiin liittyvät tekijät. M.K. Lewis ja K.T. Davis (1987) tuovat esille, että pankkien osallistumiseen kansainvälisille markkinoille houkuttelevat suuremmat voitot.

4.2 Suomalaisien pankkien kansainvälistymisen motiivit

Suomalaisien pankkien kansainvälistymisen motiiveja on voitu tarkastella pankkien Suomen Pankille tekemien lupakirjeiden perusteella. Hakemusten mukaan pankkien tärkeimmät motiivit etabloitua ulkomaille ovat liittyneet varsin kiinteästi suomalaisten yritysten kansainvälistymiseen sekä ulkomaankauppaan.

Talouselämän yleisen kansainvälistymisen seurauksena 1960-luvulla myös monet suomalaiset teollisuus- ja kauppayritykset hankkivat tukipisteitä ulkomailta perustamalla sinne tuotantolaitoksia ja myyntiyhtiöitä. Koska tämän suuntauksen oletettiin jatkuvan, suomalaiset pankit pitivät tärkeänä olla mukana tapahtuvassa kehityksessä tarjoamalla suomalaisille yrityksille entistä tehokkaampaa palvelua ja apua ennen kaikkea rahoituskysymyksissä. Kun pankit olivat osakkaina ulkomaisissa pankeissa, niillä oli paremmat edellytykset osallistua tähän toimintaan.

Kun yritysten kansainvälistyminen jatkui 1970-luvulla ripeänä ja yritykset laajensivat vientimarkkinoitaan uusille alueille, suomalaiset pankit katsoivat, että pelkkä osakkuus ulkomaisessa pankissa ei riittänyt takaamaan tarpeellista palveluvalmiutta. Pankit katsoivat, että oman tytä pankin perustaminen oli välttämätöntä suomalaisten yritysten palvelemiseksi niiden uudenaikaisissa rahoitusongelmissa. Osakkuuspankissa toimiminen saattoi olla rajoituneempaa kuin oman tytä pankin toiminta. Osakkuuspankeissa oli usein käytössä pankin luottosalkun luottolimiitit, jotka määräytyivät omistussosuuden mukaan. Jos suomalaisen osakkaan luottolimiitti oli jo varsin korkea, ei sen määrää voitu olennaisesti lisätä. Ensimmäinen suomalainen tytä pankki perustettiin ulkomaille vuonna 1976.

Pankkien etabloitumista Aasian-Tyynenmeren alueiden finanssikeskuksiin perusteltiin suomalaisten yritysten etabloitumisella sinne. Pankit halusivat turvata pankkipalveluiden saatavuuden asiakkailleen myös Kaukoidässä. Lisäksi perusteluissa mainittiin, että esim. Singaporessa on hyvät tietoliikenneyhteydet ja lähes kaikki maailman tärkeimmät liikepankit ovat edustettuina siellä. Pankit pystyvät avartamaan pankkitietoutta ja -tekniikkaa olemalla edustettuina suurissa finanssikeskuksissa.

Etabloitumista ulkomaille perusteltiin myös mahdollisuudella osallistua aiempaa voimakkaammalla panoksella kansainväliseen arvopaperikauppaan ja erityisesti suomalaisten arvopapereiden kauppaan. Uusien lainojen liikkeeseenlaskun katsottiin olevan helpompaa silloin, kun suomalainen pankki on paikalla hoitamassa järjestelyitä. Myös käyttöpääomarahoituksen järjestämisen katsottiin olevan helpompaa, kun pankki operoi suoraan ulkomaisilla rahoitusmarkkinoilla. Tällöin sillä oli tilaisuus hyödyntää tehokkaasti markkinoilla käytettäviä lukuisia instrumentteja.

Suomalaisten yritysten rahoitustarpeisiin ja -palveluihin liittyvien syiden ohella ulkomaisten sivukonttorien perustamista perusteltiin pankkien omilla rahoitustarpeilla. Näin haluttiin turvata Suomen ulkomaisen pääoman tuonti sekä pankin ja sen eri yksiköiden ottolainaus.

Vaikka suomalaisten pankkien tärkeimpänä syynä etabloitua ulkomaille onkin ollut suomalaisten yritysten kasvavat rahoitustarpeet, pankkien palvelut eivät ole kuitenkaan rajoittuneet ainoastaan suomalaisiin yrityksiin. Palveluja tarjotaan myös ulkomaisille yrityksille, jotka harjoittavat vientiä tai tuontia Suomen kanssa.

Keskittyminen suomalaisiin yrityksiin ja niiden asiakkaisiin ei välttämättä ole turvannut ulkomaisille yksiköille riittävää toiminnallista pohjaa. Tämän johdosta monet ulkomaiset tytä pankit ja sivukonttorit ovatkin monipuolistaneet toimintaansa. Suomalaiset pankit eivät ole pyrkineet ulkomailta tarjoamaan kaikille kaikkia pankkipalveluita, vaan ne ovat pyrkineet keskittymään jollekin osa-alueelle. Ulkomaisen toimintayksikön sijainti usein määrää mitä toimintoja siellä kannattaa harjoittaa.

Edellä mainitut pankkien kansainvälistymisen motiivit ovat pankkien itsensä hakemuskirjeissään esittämiä, joten niissä ei ymmärrettävästi ole tullut esille Rugmanin ja Kamathin esittämiä säännöstelyyn liittyviä tekijöitä. Mahdollisesti suomalaistenkin pankkien kansainvälistymisen taustalla on ollut valuutansäännöstelyn kiertämiseen liittyviä syitä. Esimerkiksi tuonnin rahoitusluottokiintiöiden kiertäminen on saattanut olla yksi tällainen tekijä.

Pankit pystyivät valuutansäännöstelyn aikana kiertämään laillisesti tuonnin rahoitusluottokiintiöitä ulkomaisten yksiköidensä avulla. Tämän mahdollisti se, että yritysten tuontiluotoilla, so. ulkomaisen myyjän myöntämällä maksuajoilla, ei

ollut kiintiörajoituksia. Pankkien yrityksille välittämällä ulkomaisilla tuontiluotoille oli sen sijaan asetettu kiintiöt. Käytännössä kiertäminen tapahtui seuraavasti: suomalainen tuoja hyväksyi ulkomaisen myyjän asettaman vekselin saamansa maksuajan vakuudeksi ja palautti sen myyjälle, joka diskonttasi vekselin itsensä vekselivastuusta vapauttaen suomalaisen tuojan pankin ulkomaisessa tytärankissa tai sivukonttorissa. Näin ulkomainen myyjä sai rahansa heti ja suomalaisen pankin ulkomainen yksikkö peri vekselin aikanaan suomalaiselta tuojalta.

Tällainen menettely oli pankeille tuottoisaa toimintaa, josta sai hyvät provisiot kilpailun puuttumisen vuoksi. Tällaisen tai vastaaventyyppisen muun menettelyn avulla suomalaiset pankit pystyivät kiertämään myös luotonannon kasvuun liittyviä rajoituksia, koska luottoja annettiin suoraan ulkomaisista yksiköistä. Myös antolainauksen keskikorkosäätelyä koskevia rajoituksia pystyttiin kiertämään tällä tavoin.

5 Suomalaisien pankkien etabloituminen ulkomaille

5.1 Pankkien etabloitumisprosessi

Suomalaisien pankkien kansainvälistymiseen vaikuttivat edellä kerrotun pohjalta pääasiassa siis suomalaisien yritysten ulkomaisten liiketoimien lisääntyminen ja etabloituminen ulkomaille sekä pääomanliikkeiden asteittainen vapauttaminen, joka paransi pankkien mahdollisuuksia toimia kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla.

Pankkien kansainvälistymisen voidaan katsoa alkaneen jo 1960-luvun puolivälissä, kun suomalaisista liikepankeista tuli ulkomaisten pankkikonsortioiden omistajia yhdessä muiden pohjoismaisten pankkien kanssa. Siihen asti ulkomaiset maksut ja luotot hoidettiin kirjeenvaihtajapankkien kautta. Tällaisia yhteistyöpankkeja oli ympäri maailmaa useita tuhansia.

Vuonna 1964 sekä KOP että SYP hankkivat ensimmäiset osakkuutensa ulkomaisista pankeista. Molemmat osakkuuspankit sijaitsivat Sveitsissä. Pankkien kansainvälistyminen oli kuitenkin 1960-luvulla vielä aika vähäistä. Ensimmäisten osakkuuspankkien lisäksi 1960-luvulla hankittiin vielä osakkuuspankit Pariisista ja Lontoosta. Osakkuuspankeissa suomalaisen pankin omistusosuus jäi alle 51 prosenttiin.

Sao Paoloon perustettiin vuonna 1968 ensimmäinen suomalainen edustusto, joka tosin oli yhteisedustusto muiden pohjoismaisten pankkien kanssa. KOP:n osakkuuspankki Sveitsissä on nykyään tytärapankki. Muista 1960-luvulla hankituista osakkuuspankeista ja yhteisedustustosta on luovuttu. Toisin kuin tytärapankki ja osakkuuspankki sekä sivukonttori edustusto ei voi harjoittaa tavallista pankkitoimintaa vaan se toimii lähinnä neuvonantajana ja emopankin konsernin palveluiden markkinoijana. Edustusto perustetaan usein, kun halutaan tunnustella markkinoita ja se edeltääkin monesti tytärapankin tai sivukonttorin perustamista.

Varsinaisesti pankit alkoivat kansainvälistyä vasta 1970-luvulla, kun ensimmäiset suomalaiset tytärapankit perustettiin ulkomaille. Ensimmäinen tytärapankki perustettiin vuonna 1976 Luxemburgiin. Tytärapankkeja perustettiin yleensä Eurooppaan ja kaukasiin maihin perustettiin edustustoja. Myöhemmin myös Kauko-Idän suuriin finanssikeskuksiin perustettiin tytärapankkeja.

Pankkien kansainvälistyminen oli 1970-luvulla jonkin verran nopeampaa kuin 1960-luvulla. Luxemburg oli 1970-luvulla suosituin kohde suomalaisille sijoituksille. KOP ja SYP perustivat sinne ensimmäiset ulkomaiset tytärapankkinsa. Kaksi kuudesta osakkuuspankista perustettiin myös Luxemburgiin. Näiden lisäksi 1970-luvulla perustettiin ulkomaille 12 edustustoa, joista omistettiin seitsemän kokonaan. Näistä edustustoista on lopetettu kuusi ja osakkuuspankeista ainoastaan kahdessa on nykyään suomalaista omistusta.

Pankkien laajempi etabloituminen ulkomaille tapahtui kuitenkin vasta 1980-luvulla. Tällöin perustettiin ulkomaille 11 sivukonttoria, 13 tytärapankkia, kuusi osakkuuspankkia ja 25 edustustoa, joista 19 omistettiin kokonaan. Suurin osa 1980-luvulla perustetuista ulkomaisista yksiköistä on edelleen toiminnassa. Lopetettuja yksiköitä ovat kaksi tytärapankkia, kolme osakkuuspankkia ja viisi edustustoa. Suosituimmat sijoituskohteet olivat 1980-luvulla Cayman-saarilla ja Bahamas-saarilla, jonne perustettiin kolme sivukonttoria ja neljä tytärapankkia.

Myös Singaporeen perustettiin ensimmäiset suomalaiset sivukonttorit ja tytäripankit.

Ulkomaille perustettiin useita sivukonttoreita 1980-luvulla heti, kun valuuttamääräykset sen sallivat vuodesta 1984 alkaen. Se oli ymmärrettävää, koska sivukonttorin perustamisella on huomattavia etuja verrattuna tytäripankkiin. Siinä missä tytäripankin toimintaa rajoittaa sen oman pääoman suuruus, sivukonttorilta ei vaadita osakepääomaa ja se voi käyttää hyväkseen emopankin tasetta. Tämän vuoksi sivukonttorilla on suurempi mahdollisuus kuin tytäripankilla antaa lainaa ja takauksia ja operoida kansainvälisillä raha- ja pääomamarkkinoilla. Lisäksi sivukonttori hyötyy tytäripankkia enemmän emopankin luottokelpoisuudesta ja siten saa helpommin edullisemmin luottoehdoin lainaa kuin tytäripankki.

Vaikka suomalaiset pankit etabloituivat ulkomaille aluksi palvelukseen lähinnä suomalaisia yrityksiä niiden kansainvälisessä toiminnassa, niin viime vuosina pankkien toimintamuodot ovat monipuolistuneet ja ne pyrkivät hyödyntämään kansainvälisiä rahoitusmarkkinoita kaikella mahdollisella tavalla. Suomalaisilla pankeilla on nykyään ulkomaille runsaasti myös muita tytäryhtiöitä kuin pankeja. Tällaisia ovat mm. ulkomaille 1980-luvun lopulla perustetut sijoitus-, kiinteistö- ja rahoitusyhtiöt.

Vaikka suomalaiset pankit luopuivat monista ulkomaisista yksiköistään vuosien kuluessa tai ne lopettivat toimintansa, se ei tarkoita, että toiminta niissä kaikissa olisi epäonnistunut. Usein sellaiseen maahan, jossa oli osakkuuspankki, perustettiin osakkuudesta luopumisen jälkeen joko tytäripankki tai sivukonttori. Kun suomalaiset pankit etabloituivat ulkomaille, ne halusivat aluksi jakaa riskit, jotka liittyivät niille uuteen toimintaan. Kun yhteistyö ei tuonut pankeille enää etuja vaan pikemminkin haittoja, osakkuuspankista luovuttiin ja perustettiin oma ulkomainen yksikkö.

Suomalaisten pankkien suosimat finanssikeskukset Lontoo, New York, Luxemburg sekä Karibian meren alueet ovat kaikki suuria kansainvälisiä finanssikeskuksia, joilla on omat erityispiirteensä. Erot johtuvat verotuksesta, lisenssipalkkioista, rajoituksista ja säännöistä sekä aikaeroista (ks. M.K. Lewis ja K.T. Davis).

Liitteessä 1 on lueteltu kaikki suomalaisten pankkien ulkomaiset tytäri- ja osakkuuspankit sekä sivukonttorit vuodesta 1964 vuoteen 1991. Edustustot ovat vuoden 1991 lopun tilanteen mukaan.

5.2 Pankkien suorat sijoitukset ulkomaille

5.2.1 Sijoitusvirrat

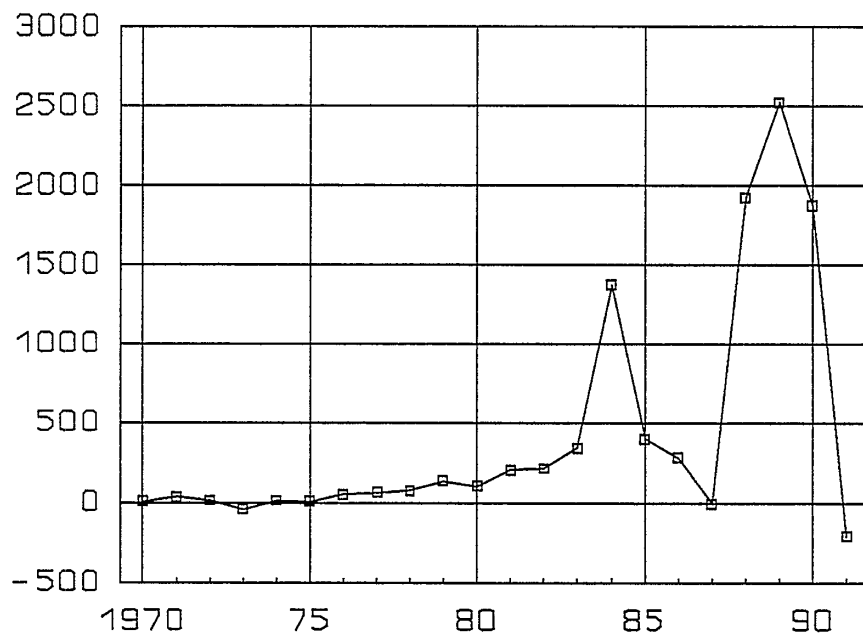
Pankkien suorat sijoitukset ulkomaille ovat suuntautuneet rahoitusalueelle ja pääasiassa pankkitoimintaan. Kolmen viime vuoden aikana sijoituksia on tehty myös perinteisen pankkitoiminnan lisäksi rahoituspalvelu-, sijoitus- ja kiinteistötoimintaan. Vuonna 1990 kolmannes sijoituksista tehtiin sijoitus- ja kiinteistötoimintaan.

Virallisissa tilastotiedoissa sijoitukset rahoitusalueelle on yhdistetty vakuutusalan sijoituksiin (vuoteen 1985 asti mukana on myös sijoitukset liike-elämää palvelemaan toimintaan). Sijoitukset näille aloille ovat olleet vähäisiä vuoteen 1983 asti, jolloin niiden määrä yli kolminkertaistui edelliseen vuoteen verrattuna. Seuraavana

vuonna ne palasivat kuitenkin entiselle tasolle. Toinen nousu sijoitusvirroissa oli 1980-luvun lopussa, kun sijoitusten vuotuinen arvo nousi noin kahteen miljardiin markkaan. Vuonna 1991 ulkomailta kotiutettiin enemmän rahaa kuin sinne sijoitettiin ja tämän vuoksi sijoitusvirrat ovat kuviossa 2 negatiiviset.

Sijoitukset rahoitus- ja vakuutusosalalle ovat olleet varsin samansuuntaisia kuin sijoitukset yleensäkin eli 1980-luvun puoliväliin asti sijoitukset olivat vähäisiä, 1980-luvun lopulla tapahtui jyrkkä nousu, joka taittui 1990-alussa. Pääomansiirroissa rahoitus- ja vakuutusosalalle ei ole havaittavissa juurikaan määrällistä suoraa yhteyttä pankkien etabloitumisprosessiin ulkomaille. Ensimmäisten tytärbankkien perustaminen 1970-luvun puolivälissä ei näy trendistä poikkeamana. Sivukonttorien ja useiden tytärbankkien perustamisen aikoihin 1980-luvun puolivälissä on tosin havaittavissa selvä trendistä poikkeava havainto. Vakuutusalan sijoitusten osuus rahoitus- ja vakuutusalan sijoituksista on ollut 1980-luvun loppupuolelle asti erittäin vähäinen, joten kuviossa esitetyt sijoitusvirrat ovat pääasiassa sijoituksia rahoitusosalalle. Luvuissa ei ole mukana uudelleen sijoitettuja voittoja (ks. määrittelmä sivulta 11).

Kuvio 2. **Suorat sijoitukset rahoitus- ja vakuutusosalalle vuosina 1970–1991, Mmk**

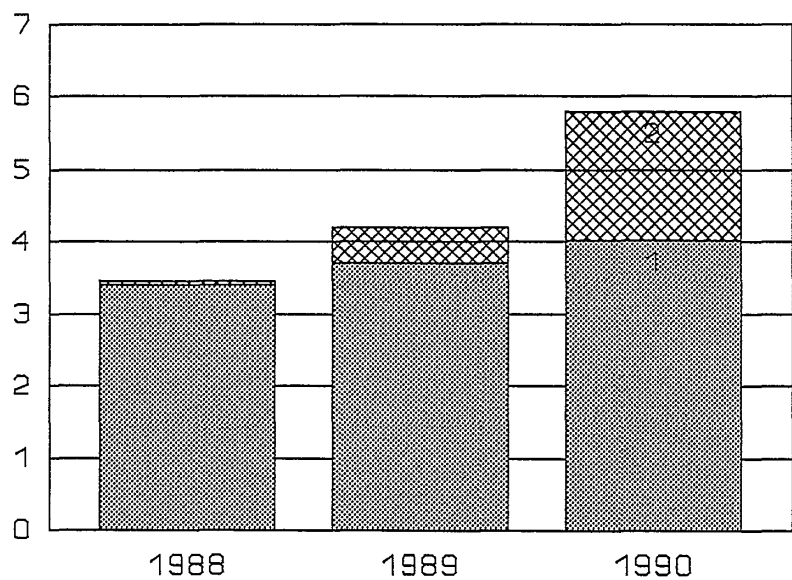
Pankkien sijoituksista melkein kaikki tehtiin 1970-luvulla Luxemburgiin, joka oli suomalaisten pankkien suosituin kohde. 1980-luvun alkupuolella sijoitettiin markkamääräisesti eniten Sveitsiin. 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun alussa sijoitukset ovat jakautuneet tasaisemmin useaan eri maahan. Suosituimpina kohteina ovat olleet Iso-Britannia, Yhdysvallat ja Cayman-saaret.

5.2.2 Sijoituskanta

Suoman Pankin seurantakyselyn tiedoista saadaan suomalaisten pankkien suorien sijoitusten sijoituskanta² ulkomailla. Pankit olivat mukana ensimmäisen kerran tilikautta 1988 koskevassa kyselyssä. Sijoituskannassa ovat mukana kaikki pankkien suorat sijoitukset ulkomaille, myös sijoitukset muihin kohteisiin kuin varsinaisiin pankkeihin. Suorien sijoitusten määritelmän mukaisesti kaikki sellaiset kohteet ovat mukana, jossa omistusosuus kohteesta on vähintään 10 prosenttia.

Suomalaisten liikepankkien (KOP, SYP, SKOP, OKO, PSP, STS ja ÅAB) sijoituskanta ulkomailla oli vuoden 1990 lopussa liki kuusi miljardia markkaa, mikä on noin 14 prosenttia kaikkien suomalaisten sijoitusten kannasta ulkomailla. Pankkien sijoituskannasta noin 70 prosenttia oli sijoitettuna ulkomaisiin tytä- ja osakkuuspankkeihin sekä sivukonttoreihin. Vielä vuonna 1988 lähes kaikki sijoitukset olivat näillä toimialoilla. Kuviossa 3 on esitetty pankkien sijoituskanta ulkomailla luokiteltuna varsinaiseen pankkitoimintaan ja muuhun toimintaan. Sijoitusten monipuolistumiseen 1980-luvun lopussa on varmaankin osaltaan vaikuttanut rahoitus- ja vakuutussektorin sijoitusten vapauttaminen luvanvaraisuudesta.

Kuvio 3. **Pankkien sijoituskanta ulkomailla toimialoittain vuosien 1988–1990 lopussa, Mrd mk**

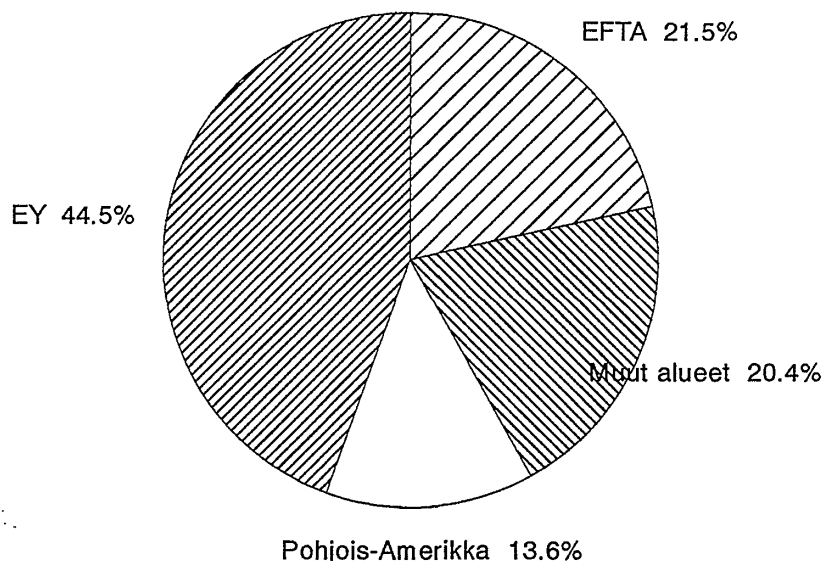
- 1 Pankit ja sivukonttorit
- 2 Muu toiminta

Pankkien sijoituskannasta lähes puolet on EY-maissa, joiden osuus on tosin hieman laskenut viime vuosina. Tärkeimpinä maina ovat olleet Iso-Britannia ja

² Sijoituskanta lasketaan sijoituskohteiden (ulkomaisten tytä- ja osakkuusyhtiöiden sekä pankeilla myös sivukonttorien) taseista painottamalla suomalaisosuudella oma pääoma + varaukset + arvostuserät ja lisäämällä näin saatuun lukuun sijoittajan yli vuoden pituiset osakasluotot sijoituskohteelle.

Luxemburg. Myös Efta-maiden osuus on hieman laskenut ja se oli vuoden 1990 lopussa runsaan viidenneksen koko sijoituskannasta. Muiden maiden, lähinnä Karibian meren alueiden ja Kauko-Idän, osuus oli myös noin viidennes ja Yhdysvaltain osuus runsaat kymmenen prosenttia. Kuviossa 4 on esitetty pankkien sijoituskanta vuoden 1990 lopussa markkina-alueittain.

Kuvio 4. **Pankkien sijoituskanta markkina-alueittain vuoden 1990 lopussa**

5.3 Pankkien toiminta ja sen laajuus ulkomailla

Suomalaisten pankkien toiminta ulkomailla on ollut 1980-luvun lopussa taseella mitattuna huomattavaa suhteessa koko konsernin toimintaan kuten taulukosta 1 voidaan havaita. Ulkomaisten yksiköiden suomalaisosuudella painotetun taseen loppusumman osuus koko konsernin taseen loppusummasta on ollut noin neljännes. Ulkomaisissa yksiköissä ovat mukana myös sijoitukset perinteisen pankkitoiminnan lisäksi rahoitus-, sijoitus-, kiinteistö- ja holdingyhtiöihin. Suomalaisten pankkien ulkomaisista yksiköistä tytär- ja osakkuuspankkien ja sivukonttorien painotettu taseen loppusumma on laskenut suhteessa emopankkien (pl. ulkomaiset sivukonttorit) taseen loppusummaan 30 prosentista 25 prosenttiin.

Taulukko 1.

Suomalaisten emopankkien (KOP, SYP, SKOP, OKO ja PSP) ja niiden ulkomaisten yksiköiden tase, Mrd mk

	1988	1989	1990
Koko konserni	459.4	520.4	546.6
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	332.7	390.3	409.1
Ulkomaiset yksiköt suomalaisosuudella painotettuna	134.1	122.5	123.7
Ulkomaiset tytä- ja osakkuuspankit suomalaisosuudella painotettuna	107.4	111	102

Suomalaisten pankkien toiminta ulkomailla on keskittynyt siis vielä nykyäänkin paljolti varsinaiseen pankkitoimintaan, koska sen osuus ulkomaisten yksiköiden toiminnasta on ollut yli 80 prosenttia neljän viimeisen vuoden aikana. Pankkitoiminnassa pääpaino on ollut vuosikertomusten ja hakemuskirjeiden mukaan yritysasiakkaissa, varsinkin suomalaisten yritysten rahoituksessa ja maksuliikenteessä sekä erilaisten palveluiden tarjoamisessa.

Kun luvussa kuusi tarkastellaan tytäryritysten ja sivukonttorien tuloslaskelman rakennetta, havaitaan että kokonaistuotoilla ja korkokatteella mitattuna niiden osuus suhteessa emopankin vastaaviin lukuihin on ollut ainoastaan kymmenisen prosenttia. Tämä on selvästi pienempi kuin edellä käytetty taseen loppusumman suhde. Tämä viittaisi myös siihen, että ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit ovat keskittyneet sellaiseen toimintaan, joka näkyy taseessa suhteessa suurempaan kuin tuloslaskelmassa. Tällaista toimintaa voisi olla esim. yllä mainittu rahoituksen välitys. Koska korkokatteen suhde emopankin vastaavaan lukuun on alhaisempi kuin taseen loppusummien suhde, ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit ovat saaneet ilmeisesti huonomman korkomarginaalin rahoituksen välityksestä kuin emopankit.

Suomalaiset pankit ovat työllistäneet vuosittain ulkomailla keskimäärin noin 1200 henkilöä vuosina 1988 - 1990. Tämä luku on saatu painottamalla suomalaisten pankkien ulkomailla sijaitsevien yritysten henkilökunnan lukumäärä pankkien omistusosuudella. Henkilökunnan alhainen lukumäärä viittaa myös siihen, että pankit ovat keskittyneet yritysasiakkaisiin. Niiltä puuttuu henkilökuntaa vaativa laaja konttoriverkosto. Tosin jotkut pankit ovat aivan viime aikoina laajentaneet toimintaansa myös yksityisasiakkaiden kansainväliseen palveluun, mutta ilmeisesti toiminta hoidetaan keskitetysti ilman konttoriverkostoa.

6 Suomalaisien pankkien tytäryritysten ja sivukonttorien tuloslaskelman ja taseen rakenne ulkomailla vuosina 1985–1991

6.1 Tuloslaskelma

6.1.1 Tuotot

Suomalaisien pankkien ulkomaisten sivukonttorien tuotoista korkokatteen osuus on vaihdellut vajaasta 50 prosentista 85 prosenttiin tarkasteluajanjaksona. Neljän viime vuoden aikana korkokateuottojen osuus on pysytellyt noin runsaassa puolessa kokonaistuotoista. Valuutanvaihdosta saatujen tuottojen osuus on ollut noin kymmenen prosenttia. Arvopaperikaupasta saatujen tuottojen osuus on vaihdellut voimakkaasti ja niiden osuus on pudonnut tarkasteluajavälillä 32 prosentista muutamaan prosenttiin. Muutamina vuosina arvopaperikaupasta saadut tuotot ovat olleet negatiivisia. Muiden tuottojen osuus on ollut noin runsaan neljänneksen kokonaistuotoista. Muut tuotot sisältävät mm. välityspalkkiot ja palvelumaksut. Taulukossa 2 on esitetty sivukonttorien tuottojen jakautuminen.

Taulukko 2. **Pankkien ulkomaisten sivukonttorien tuottojen jakautuminen, %**

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Osuus kokonaistuotoista							
Korkokate	46.7	58.4	84.9	58.9	55.7	59.3	55.6
Valuutanvaihto	-6.8	9.2	8.6	10.9	12.7	7.8	14
Arvopaperikauppa	31.8	-3.3	-20	-16.7	0.6	2.8	3.6
Muut tuotot	28.3	35.7	26.5	46.9	31	30.1	26.8

Tytärpankkien tuottojen rakenne on ollut melko lailla samanlainen kuin sivukonttorien. Korkokatteen osuus on vaihdellut 30 prosentista 74 prosenttiin. Valuutanvaihdosta saatujen tuottojen osuus on ollut suunnilleen sama kuin sivukonttoreilla eli noin kymmenen prosenttia. Arvopaperikaupasta saatujen tuottojen osuus on pientä. Vuonna 1990 arvopaperikaupassa tehtiin suuret tappiot suhteessa tuottoihin. Muiden tuottojen osuus oli silloin liki 90 prosenttia, kun muuten ne ovat olleet noin kolmanneksen. Taulukossa 3 on esitetty tytäryritysten tuottojen jakautuminen.

Taulukko 3.

**Pankkien ulkomaisten tytäryritysten tuottojen
jakautuminen, %**

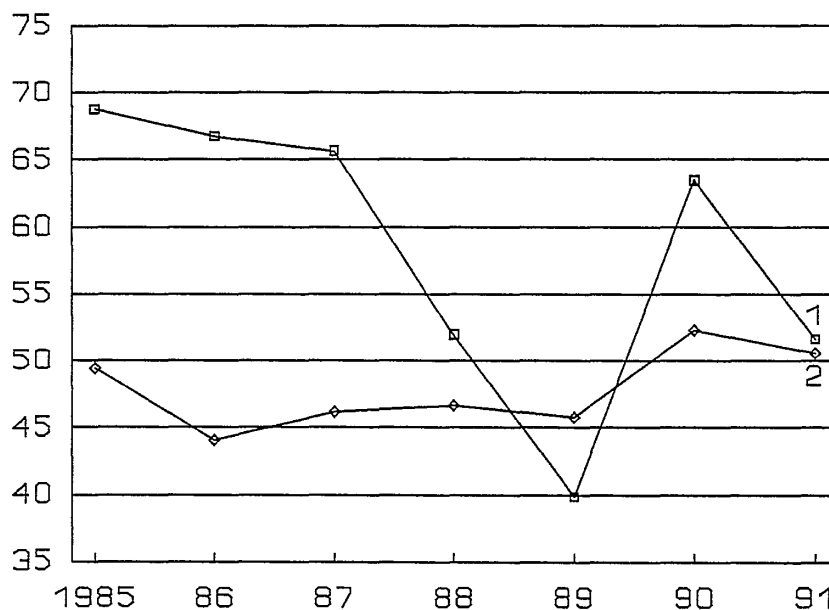
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Osuus kokonaistuotoista							
Korkokate	74.5	68.5	61	49.8	32.1	71.2	47.3
Valuutanvaihto	6.9	12.5	13.7	7.7	10	23	8.4
Arvopaperikauppa	4.9	-0.9	2	7.2	15.6	-82.9	12.4
Muut tuotot	13.7	19.9	23.3	35.3	42.3	88.7	31.9

Yhteensä ulkomaisilla tytäryrityksillä ja sivukonttoreilla korkokatteen osuus kokonaistuotoista on ollut selvästi korkeampi kuin suomalaisilla emoyrityksillä lukuunottamatta vuotta 1989. Viime vuonna korkokatteen osuus suhteessa kokonaistuottoihin oli emoyrityksissä ja niiden ulkomaisissa tytäryrityksissä ja sivukonttoreissa suunnilleen sama eli noin puolet kuten kuviosta 5 voidaan todeta. Korkokatteen suhde kokonaistuottoihin tai taseen loppusummaan kertoo enemmän pankin tuottojen rakenteesta kuin niiden kannattavuudesta. Pankin korkokatteen osuus voi olla alhainen ja silti sen toiminta voi olla kannattavaa, jos sillä on muita tuottoja paljon.

Edellä pankkien ulkomaisten yksiköiden toiminnan yhteydessä todettiin, että pankit ovat ulkomailla keskittyneet paljolti rahoituksen välitykseen. Myös korkokatteen suuri osuus kokonaistuotoista ulkomailla viittaisi siihen, että ulkomaiset yksiköt ovat keskittyneet pääasiassa luottojen välitykseen.

Kuvio 5.

**Suomalaisten pankkien korkokate suhteessa
kokonaistuottoihin, %**

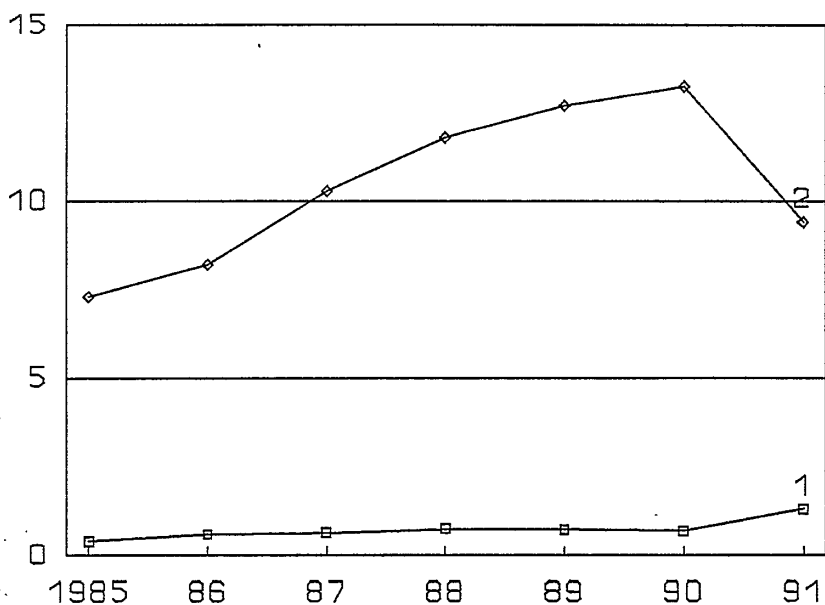

- 1 Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit
2 Emoyritykset (pl. ulkomaiset sivukonttorit)

Markkamääräisesti mitattuna suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien kokonaistuottojen merkitys on kuitenkin ollut vähäinen verrattuna emoyritysten omiin kokonaistuottoihin. Kun emoyritysten tuotot olivat vuonna 1991 noin 9.4 mrd. markkaa, ulkomailta saadut tuotot olivat vain noin 670 milj. markkaa. Aikaisempina vuosina ulkomailta on saatu suhteessa vielä vähemmän tuottoja. Kuviossa 6 on esitetty emoyritysten ja ulkomaisten tytäryritysten sekä sivukonttorien markkamääräiset tuotot.

Kuvio 6.

Pankkien kokonaistuotot, Mrd mk

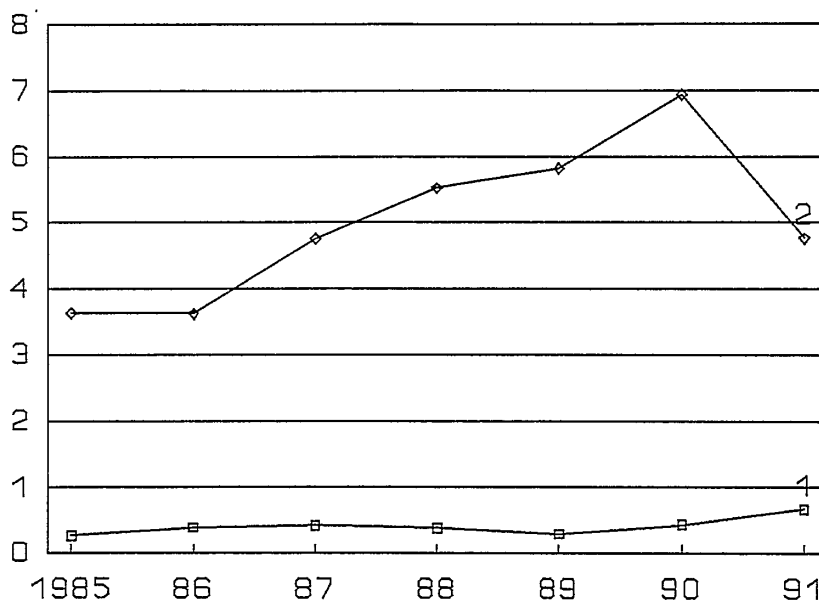

- 1 Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit
- 2 Emoyritykset (pl. ulkomaiset sivukonttorit)

Myös ulkomailta saatujen korkokatteiden merkitys on ollut vähäinen verrattuna emoyrityksen korkokatteeseen. Niiden määrä on jäänyt alle kymmeneen prosenttiin verrattuna emoyritysten korkokatteisiin lukuunottamatta vuotta 1991, jolloin suhde oli noin 14 prosenttia. Kuviossa 7 nähdään emoyritysten ja ulkomaisten tytäryritysten sekä sivukonttorien korkokate.

Kuvio 7.

Pankkien korkokate, Mrd mk

- 1 Ulkomaiset tytärypankit ja sivukonttorit
2 Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)

Kansainvälistä vertailua suomalaisten pankkien ulkomaisten tytärypankkien ja sivukonttorien sekä paikallisten pankkien välillä voidaan tehdä joidenkin maiden kohdalla. Eräissä OECD-maissa (Isossa-Britanniassa, Luxemburgissa, Ranskassa, Ruotsissa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa) sijaitsevien suomalaisten tytärypankkien ja sivukonttorien yhteenlaskettu korkokatte suhteessa kokonaistuottoihin ja taseen loppusummaan on ollut alhaisempi kuin näiden maiden paikallisten pankkien vastaavat luvut kuten taulukosta 4 nähdään.

Taulukko 4.

Eräiden OECD-maiden pankkien ja näissä maissa sijaitsevien suomalaispankkien yhteenlaskettu korkokate/kokonaistuotot ja korkokate/taseen loppusumma, %

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
<u>Korkokate/kokonaistuotot</u>							
Paikalliset pankit	73.1	70.6	69.6	69.9	67.7	67.2	..
Suomalaisten pankkien tytärypankit ja sivukonttorit	67.6	65.7	69.7	57.7	44	52.7	51.1
<u>Korkokate/taseen loppusumma</u>							
Paikalliset pankit	3	2.8	2.7	2.7	2.7	2.6	..
Suomalaisten pankkien tytärypankit ja sivukonttorit	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.5	0.6

Vertailun vuoksi taulukossa 5 on esitetty suomalaisten emopankkien (pl. ulkomaiset sivukonttorit) sekä kaikkien niiden ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien vastaavat luvut kuin taulukossa 4.

Taulukko 5. **Suomalaisten emopankkien ja kaikkien niiden ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien korkokate/kokonaistuotot sekä korkokate/taseen loppusumma, %**

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
<u>Korkokate/kokonaistuotot</u>							
Kaikki ulkomaiset tytärbankit ja sivukonttorit	68.8	66.8	65.7	52	39.9	63.5	51.6
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	49.5	44.1	46.2	46.7	45.8	52.3	50.5
<u>Korkokate/taseen loppusumma</u>							
Kaikki ulkomaiset tytärbankit ja sivukonttorit	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.4	0.6
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	2	1.6	1.8	1.7	1.5	1.7	1.2

Taulukossa 6 on esitetty pankkien korkokatteen suhde kokonaistuottoihin ja taseen loppusummaan niissä OECD-maissa, joissa suomalaisilla pankeilla on tytärbankkeja tai sivukonttoreita. Suomalaisten pankkien maittaisia lukuja ei voida esittää, koska maittaisista tiedoista selviäisivät pankkikohtaiset tiedot.

Taulukko 6.

Korkokate/kokonaistuotot ja korkokate/taseen loppusumma eräissä oecd-maissa, %

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Iso-Britannia						
(Commercial banks)						
Korkokate/kokonaistuotot	65.49	63.67	61.83	62.42	60.9	59.9
Korkokate/taseen loppusumma	3.11	3.17	3.16	3.34	3.22	3.01
Luxemburg						
(Commercial banks)						
Korkokate/kokonaistuotot	80.33	78.63	80.01	75.72	71.77	65
Korkokate/taseen loppusumma	1.18	1.13	1.04	0.95	0.82	0.77
Ranska						
(Large commercial banks)						
Korkokate/kokonaistuotot	84.31	82.8	79.26	79.02	76.2	75.08
Korkokate/taseen loppusumma	2.44	2.55	2.33	2.14	1.98	1.79
Ruotsi						
(Commercial banks)						
Korkokate/kokonaistuotot	65.05	64.73	71.75	71.23	71.42	73.79
Korkokate/taseen loppusumma	1.98	2.61	2.49	2.44	2.15	2.08
Sveitsi						
(Large commercial banks)						
Korkokate/kokonaistuotot	51.84	50.25	48.66	52.62	49.71	49.07
Korkokate/taseen loppusumma	1.38	1.35	1.26	1.36	1.37	1.24
Yhdysvallat						
(Commercial banks)						
Korkokate/kokonaistuotot	73.43	70.24	69.8	69.9	68.2	67.2
Korkokate/taseen loppusumma	3.47	3.34	3.36	3.5	3.49	3.45

6.1.2 Kulut

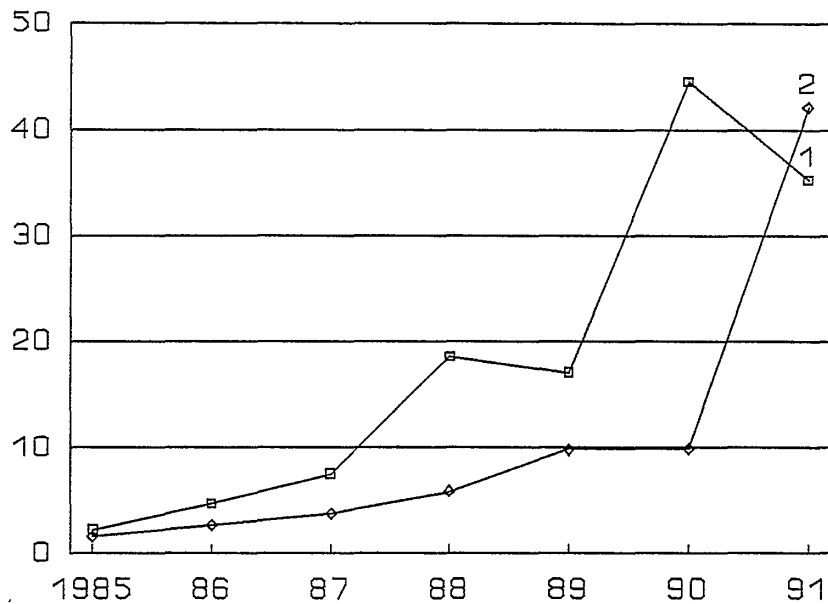
Käytettävissä olevassa aineistossa ulkomaisten tytä pankkien ja sivukonttorien kuluissa on eroteltavissa luotto- ja takaustappiot sekä muut kulut. Muut kulut sisältävät mm. palkkakulut, sosiaalikulut, vuokrat sekä muut toiminnan ylläpitämisestä aiheutuneet kulut. Kokonaiskuluista luotto- ja takaustappioiden osuus on noussut viimeisen seitsemän vuoden aikana kuudesta prosentista 37 prosenttiin. Luotto- ja takaustappiot ovat nousseet jyrkemmin ulkomaisissa sivukonttoreissa kuin tytä pankkeissa. Kun tytä pankkien kokonaiskuluista vuonna 1991 luotto- ja takaustappioiden osuus oli noin 17 prosenttia, se oli sivukonttoreilla melkein puolet.

Ulkomaisten tytä pankkien ja sivukonttorien kokonaistuotoista luotto- ja takaustappioiden kattamiseen tarvittava osa on kasvanut nopeasti viimeisen seitsemän vuoden aikana. Kun vuonna 1985 kokonaistuotoista meni 2.2 prosenttia luotto- ja takaustappioihin, niin viime vuonna niihin meni yli 35 prosenttia tuotoista. Vuonna 1990 kokonaistuotoista meni suhteessa vielä enemmän luotto- ja takaustappioiden kattamiseen kuin viime vuonna eli yhteensä noin 45 prosenttia. Sivukonttoreilla luotto- ja takaustappioihin meni viime vuonna jopa yli 57 prosenttia kokonaistuotoista.

Emopankeilla luvut ovat olleet selvästi alhaisempia ennen vuotta 1991 kuten kuviosta 8 selviää.

Kuvio 8.

Pankkien luotto- ja takaustappiot suhteessa kokonaistuottoihin, %

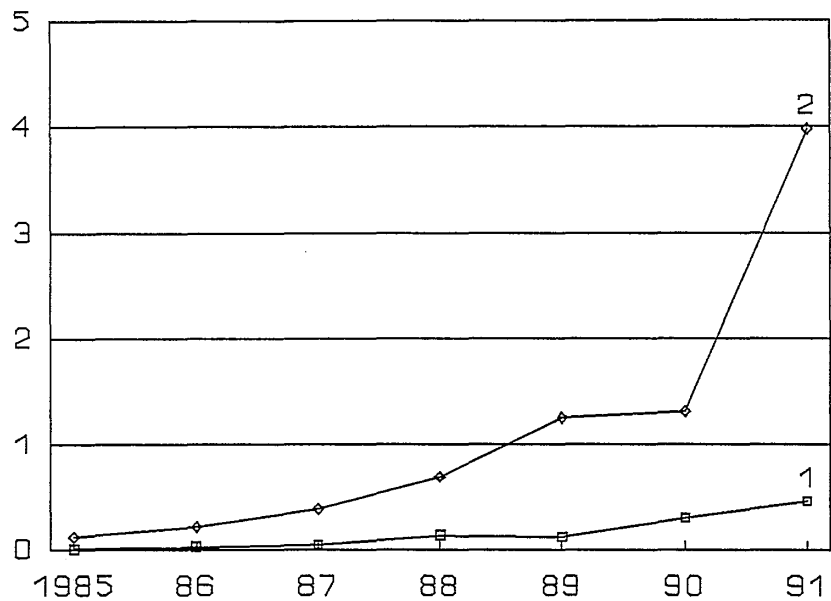

- 1 Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit
- 2 Emopankit (pl. ulkomaisten sivukonttorien)

Markkamääräisesti luotto- ja takaustappiot ovat kuitenkin pieniä verrattuna emopankin vastaaviin. Kuviosta 9 nähdään, että esimerkiksi viime vuonna ne olivat noin kymmenes osan verrattuna emopankin (pl. ulkomaisten sivukonttorien) luotto- ja takaustappioihin. Viime vuonna emopankkien noin neljän miljardin markan ja ulkomaisten yksiköiden noin puolen miljardin markan luotto- ja takaustappiot ovat jo kokonaistaloudellisestikin merkittäviä.

Kuvio 9.

Pankkien luotto- ja takaustappiot, Mrd mk

1 Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit
2 Emoyritykset (pl. ulkomaiset sivukonttorit)

Ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien luotto- ja takaustappiot ovat olleet tähän asti vähäisiä suhteessa niiden taseeseen kuten taulukosta 7 voidaan havaita.

Taulukko 7. Luotto- ja takaustappiot/tase, %

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Emoyritykset (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	0.06	0.10	0.15	0.21	0.32	0.32	0.98
Ulkomaisten tytäryritykset ja sivukonttorit	0.02	0.04	0.05	0.13	0.12	0.28	0.39

Luotto- ja takaustappiot eivät välttämättä kerro aivan todellista tilannetta emoyrityksen ja ulkomaisten yksiköiden välillä, koska luottotappioita voidaan järjestellä ulkomaisten yksiköiden ja suomalaisen emon välillä. Esimerkiksi Skopin viime vuoden virallisen, julkaistun tilinpäätöksen mukaan Skopin luottotappioihin vuonna 1991 sisältyvät FennoScandia ja Skopbank International S.A:lta siirretyistä luottosaluista tehdyt luottotappiot.

Toisaalta myös ulkomaisten yksiköiden tasetta voidaan pienentää siirtämällä osa niiden luotoista suomalaiselle emoyritykselle. Esim. SKOP on vuoden 1991 tilinpäätöksen mukaan siirtänyt viime vuoden lopussa FennoScandia luottoja 0.7 mrd. markkaa emoyritykselle. Myös tällainen siirto vääristää emoyritysten ja ulkomaisten yksiköiden luotto- ja takaustappioiden vertailua niiden taseen loppusummaan.

Muiden kulujen osuus on ollut ulkomaisissa tytäryankeissa ja sivukonttoreissa viimeisen seitsemän vuoden aikana noin 0.5 prosenttia taseen loppusummasta. Tämä on selvästi alhaisempi kuin emopankeilla, joilla vastaava luku on vaihdellut 2.6 prosentista 1.8 prosenttiin kuten taulukosta 8 näkyy.

Taulukko 8. Muut kulut/taseen loppusumma, %

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	2.66	2.37	2.57	2.16	2.17	2.19	1.78
Ulkomaiset tytärypankit ja sivukonttorit	0.37	0.45	0.47	0.48	0.5	0.56	0.65

Ulkomaisten tytärypankkien ja sivukonttorien muiden kulujen alhainen suhde taseen loppusummaan selittyy toiminnan ylläpitämisen alhaisilla kustannuksilla. Koska ulkomaiset yksiköt ovat keskittyneet pääasiassa yritysasiakkaisiin ja toimintaan tukkurahamarkkinoilla, niillä ei ole kallista konttoriverkostoa. Henkilökunnan aiheuttamat kustannukset suhteutettuna taseeseen jäävät ulkomailla tämän vuoksi alhaisemmiksi kuin emopankeilla.

6.2 Tase

6.2.1 Vastaavaa

Ulkomaisten tytärypankkien ja sivukonttorien sekä emopankin taseen vastaavaa puolen rakenteet eivät poikkea juuri paljoakaan toisistaan. Rahoitusomaisuuden osuus koko omaisuudesta on merkittävä. Ulkomaisissa yksiköissä se on vaihdellut noin 80 - 90 prosentin välillä koko taseen loppusummasta. Emopankilla rahoitusomaisuuden osuus on ollut hieman pienempi eli se on vaihdellut noin 75 prosentista 80 prosenttiin. Sen sijaan emopankin vaihto- ja sijoitusomaisuuden osuus on ollut suurempi kuin ulkomaisilla tytäryankeilla ja sivukonttoreilla kuten taulukosta 9 voidaan havaita. Muut erät sisältävät käyttöomaisuuden, muut pitkävaikutteiset menot sekä muun omaisuuden.

Taulukko 9.

Pankkien taseen vastaavaa puolen rakenne, %

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Tytärpankit							
Rahoitusomaisuus	92.6	88.7	88.6	84.7	86.5	90.1	88.8
Vaihto- ja sijoitusomaisuus	6.9	10.6	10.6	14.5	12.3	9.2	10.3
Muut erät	7.4	11.3	11.4	15.3	13.5	9.9	11.2
Sivukonttorit							
Rahoitusomaisuus	81.1	83.8	91.7	91.6	93	94.3	86.5
Vaihto- ja sijoitusomaisuus	18.6	16	8.1	8.2	6.7	5.3	13.1
Muut erät	0.3	0.2	0.2	0.2	0.3	0.4	0.4
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)							
Rahoitusomaisuus	81.1	79.6	76.6	78.3	79.3	77.6	75.3
Vaihto- ja sijoitusomaisuus	13.4	14.7	17.9	15.7	15.5	16.6	19.1
Muut erät	5.5	5.7	5.5	6	5.2	5.8	5.6

Ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien rahoitusomaisuus on koostunut pääasiassa kahdesta erästä eli saamisista muilta pankeilta ja yleisön luotoista. Saamiset muilta pankeilta ovat vaihdelleet noin 41 prosentista 57 prosenttiin koko rahoitusomaisuudesta viimeisen seitsemän vuoden aikana. Vastaavasti luotot yleisölle ovat vaihdelleet noin 37 prosentista 57 prosenttiin. Viime vuonna ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien saamiset muilta pankeilta olivat noin 48 prosenttia koko rahoitusomaisuudesta ja luotot yleisölle noin 43 prosenttia.

Käytettävissä olevasta aineistosta on erotettavissa sivukonttorien saamiset suomalaisilta pankeilta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, kuinka paljon suomalaiset emopankit ovat käyttäneet varainhankinnassaan ulkomaisia sivukonttoreitaan. Saamiset ovat nousseet tarkasteluajanjaksona noin kymmenestä prosentista noin 36 prosenttiin. Aineistosta ei käy selville kuinka paljon tytäripankit ovat mahdollisesti luottaneet suomalaisia pankkeja. Sivukonttorien osuus tytäripankkien ja sivukonttorien yhteenlasketuista saamisista pankeilta on noussut koko tarkasteluajan niin, että se viime vuonna oli jo yli 70 prosenttia. Tämän perusteella voidaan katsoa, että suomalaisten emopankkien varainhankinnassa ulkomaisilla yksiköillä on ollut merkittävä osa.

Yleisön luotoista on myöskin erotettavissa sivukonttorien luotot suomalaiselle yleisölle. Näiden osuus on vähentynyt viimeisen seitsemän vuoden aikana noin 35 prosentista noin kymmeneen prosenttiin. Sen sijaan sivukonttorien yleisön luottojen osuus tytäripankkien ja sivukonttorien yhteenlasketuista yleisön luotoista on kasvanut noin 30 prosentista yli 70 prosenttiin.

Edellisen perusteella näyttäisi siltä, että suomalaiset yritykset eivät ole nostaneet ulkomaista luottoa ainakaan suoraan suomalaisten pankkien ulkomaisista tytäripankeista tai sivukonttoreista. Pankkien yhtenä motiivina etabloitua ulkomaille on ollut suomalaisten kansainvälistyvien yritysten rahoittaminen. Pankkien ulkomaisten yksiköiden taseista ei kuitenkaan ole havaittavissa suomalaisten yritysten suurta osuutta yleisön luotoissa. Toisaalta ulkomaiset yksiköt rahoittavat todennäköisesti suoraan suomalaisten omistamia ulkomailta sijaitsevia tytäri- ja osak-

kuusyhtiöitä. Sellaisia tietoja, joista selviäisi kuinka paljon tällaista rahoitusta on tapahtunut, ei ole käytettävissä.

6.2.2 Vastattavaa

Ulkomaisilla tytäripankeilla vieraan pääoman osuus koko pääomasta on ollut viimeisen seitsemän vuoden aikana melko tasaisesti noin 92 prosenttia. Tämä on ollut suunnilleen sama suhdeluku kuin emopankeilla. Ulkomaisilla sivukonttoreilla vieraan pääoman osuus on ollut 99 ja 100 prosentin välillä. Tämä johtuu siitä, että sivukonttoreilla ei ole ollut varauksia juuri ollenkaan ja ns. perustamispääoma on ollut suunnilleen tilikauden ja edellisten tilikausien tappioiden suuruinen. Sivukonttorien laskennallisessa tilinpäätöksessä käytetään perustamispääomaa oman pääoman sijasta, koska sivukonttoreilla ei ole varsinaista omaa pääomaa.

Vieras pääoma koostuu sekä tytäripankeilla että sivukonttoreilla pääasiassa veloista muille pankeille ja yleisön talletuksista. Velkojen määrä muille pankeille on vaihdellut ja viime vuonna se oli tytäripankeilla noin 61 prosenttia ja sivukonttoreilla noin 72 prosenttia vieraan pääoman määrästä kuten taulukosta 10 voidaan todeta. Samasta taulukosta nähdään myös, että myös yleisön talletusten määrä on vaihdellut ollen viime vuonna tytäripankeilla noin 23 prosenttia ja sivukonttoreilla noin 11 prosenttia koko vieraasta pääomasta.

Taulukko 10. **Ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien vieraan pääoman rakenne, %**

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Tytärpankit							
Velat muille pankeille/VPO	89.5	78.7	80	74.4	74	75.2	60.6
Yleisön talletukset/VPO	8.2	16	14	17.5	18.8	19.1	23.2
Sivukonttorit							
Velat muille pankeille/VPO	82.4	89.6	85.1	72.5	67.6	71.2	71.6
Yleisön talletukset/VPO	15.7	7.5	11.8	21.4	26	20	10.7

Sivukonttorien veloista pankeille suomalaisten pankkien osuus on noussut muutamasta prosentista 1980-luvun lopulla noin kymmeneen prosenttiin ollen viime vuonna noin 21 prosenttia. Sivukonttorien osuus tytäripankkien ja sivukonttorien yhteenlasketuista veloista pankeille on ollut runsaat puolet lukuunottamatta viime vuotta, jolloin se oli noin 75 prosenttia.

Varsinaiseen omaan pääomaan lasketaan tytäripankeilla osakepääoma, osakeanti, rahastot ja sekä tilikauden että edellisten tilikausien voitot/tappiot. Sivukonttoreilla voitot/tappiot lisäksi lasketaan mukaan omaan pääomaan ns. perustamispääoma. Lisäksi molemmilla otetaan ns. laajaan omaan pääomaan mukaan myös varaukset, arvostuserät ja osakasluotot. Tytäripankkien saamat osakasluotot ovat nousseet viimeisen seitsemän vuoden aikana runsaasta 300 miljoonasta 950 miljoonaan markkaa. Tytäripankkien ja sivukonttorien laajan oman pääoman osuus on vaihdellut kolmen ja neljän prosentin välillä.

7 Suomalaisen pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien kannattavuus, omavaraisuus ja veroaste ulkomailla vuosina 1985 - 1991

Kannattavuutta tarkastellaan seuraavassa käyttökateella sekä oman pääoman tuotolla mitattuna. **Käyttökateesta** selviää, kuinka hyvin pankkien tuotot ovat riittäneet toiminnasta aiheutuviin kuluihin sekä kuinka paljon rahaa on jäänyt poistoihin ja voittoon/tappioon. **Oman pääoman tuotto** taas kertoo kuinka paljon oman pääoman sijoitukselle on saatu tuottoa mitattuna liikevoitolla/tappiolla (= tulos ennen satunnaisia eriä) verojen jälkeen. **Omavaraisuudella** mitataan pankkien oman pääoman suhdetta taseen loppusummaan. Efektiiäinen veroaste kuvaa pankkien maksamia veroja suhteessa niiden liikevoittoon.

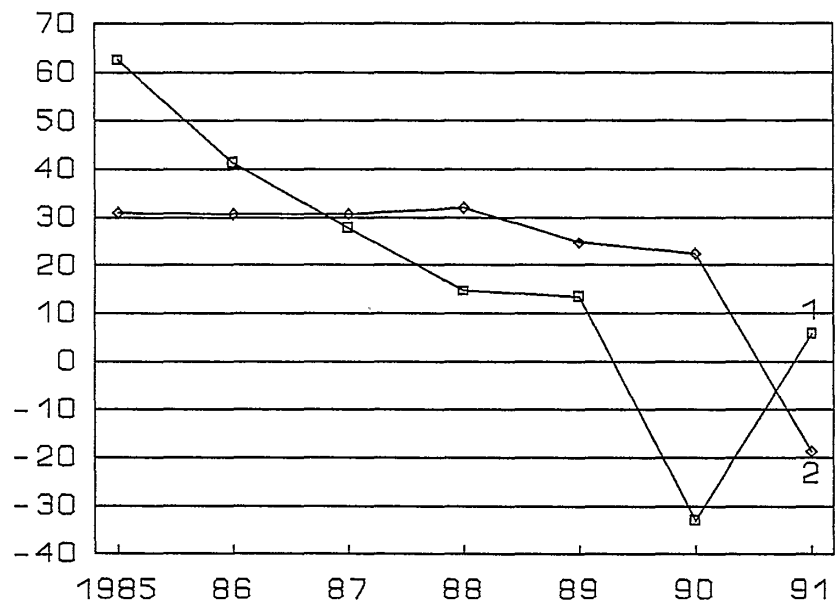
7.1 Kannattavuus

7.1.1 Käyttökateprosentti

Suomalaisen pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien kannattavuus mitattuna käyttökateen suhteella kokonaistuotoista on laskenut jyrkästi tarkasteluajanjaksona. Suhde oli vuonna 1985 noin 62 prosenttia, mutta viime vuonna enää alle kuusi prosenttia ja vuonna 1990 jopa reilusti negatiivinen. Suomalaisilla emopankeilla luku on ollut noin 30 prosenttia viime vuotta lukuunottamatta, jolloin se oli negatiivinen kuten kuvioista 10 nähdään.

Kuvio 10.

Pankkien käyttökate suhteessa kokonaistuottoihin, %

1 Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit
2 Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)

Myös markkamääräisesti mitattuna ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien käyttökate on vähentynyt viimeisen seitsemän vuoden aikana noin 240 milj. markasta noin 75 milj. markkaan. Vuonna 1990 ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien yhteenlaskettu käyttökate oli negatiivinen yli 200 milj. markkaa. Tytäripankkien käyttökate on ollut selvästi suurempi kuin sivukonttorien, joilla se on ollut tarkasteluaikana vuotta 1985 lukuunottamatta negatiivinen. Vuonna 1990 myös tytäripankkien käyttökate oli miinusmerkkinen. Verrattuna emopankkien yhteenlaskettuun markkamääräiseen käyttökatteeseen ulkomaisten yksiköiden merkitys on ollut vähäinen. Taulukossa 11 on esitetty markkamääräiset käyttökatteet.

Taulukko 11. **Emopankkien sekä niiden ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien käyttökate, Mmk**

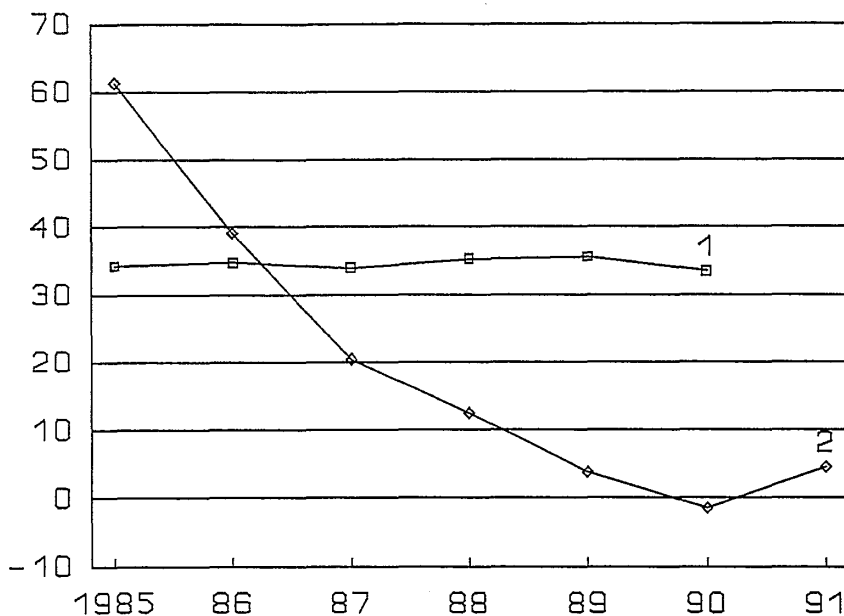
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Ulkomaiset tytäripankit ja sivukonttorit	242.9	241.6	177.3	108.8	97.9	-225.2	74.2
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	2270.5	2523.5	3161	3772.4	3149.4	2964.5	-1755.3

Suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien kannattavuus on ollut OECD-maissa vuodesta 1987 lähtien selvästi heikompi kuin paikallisten pankkien kannattavuus. OECD:n julkaisemassa Financial Statements of Banks -tilastossa ei ole julkaistuna varsinaista käyttökateä. Julkaisussa esitetty luku 'Net Income' vastaa kutakuinkin käyttökate-käsitettä, sillä se on saatu vähentämällä kokonaistuotoista käyttökustannukset eli se on julkaisussa tulos ennen varauksia ja veroja. Poistoja julkaisussa ei ole. Isossa-Britanniassa, Luxemburgissa, Ranskassa, Ruotsissa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa sijaitsevien suomalaisten tytäripankkien ja sivukonttorien käyttökateen suhde kokonaistuottoihin on laskenut jyrkästi tarkasteluajanjaksona kuten oli myös kaikkien ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien.

Edellä mainituissa kuudessa OECD-maassa suhdeluku on pysytellyt vuosien 1985–1990 aikana melko tasaisena 33 prosentista 35 prosenttiin. Kuviossa 11 on esitetty edellä mainituissa OECD-maissa sijaitsevien suomalaisten tytäripankkien ja sivukonttorien käyttökate suhteessa kokonaistuottoihin sekä paikallispankkien tuotot toiminnallisten kulujen jälkeen suhteessa kokonaistuottoihin. Suomalaiset pankit ovat pärjänneet selvästi huonommin kuin paikalliset pankit.

Kuvio 11.

**Pankkien käyttökate/kokonaistuotot eräissä
OECD-maissa, %**

1 Paikalliset pankit

2 Suomalaisien pankkien tytäryritykset ja sivukonttorit

OECD-maissa sijaitsevien suomalaisten pankkien tytäryrityksillä ja sivukonttoreilla käyttökateen suhde kokonaistuottoihin on ollut heikoin Isossa-Britanniassa ja paras Sveitsissä. Tytäryritykset ovat menestyneet kuitenkin Isossa-Britanniassa käyttökateella mitattuna varsin kohtuullisesti.

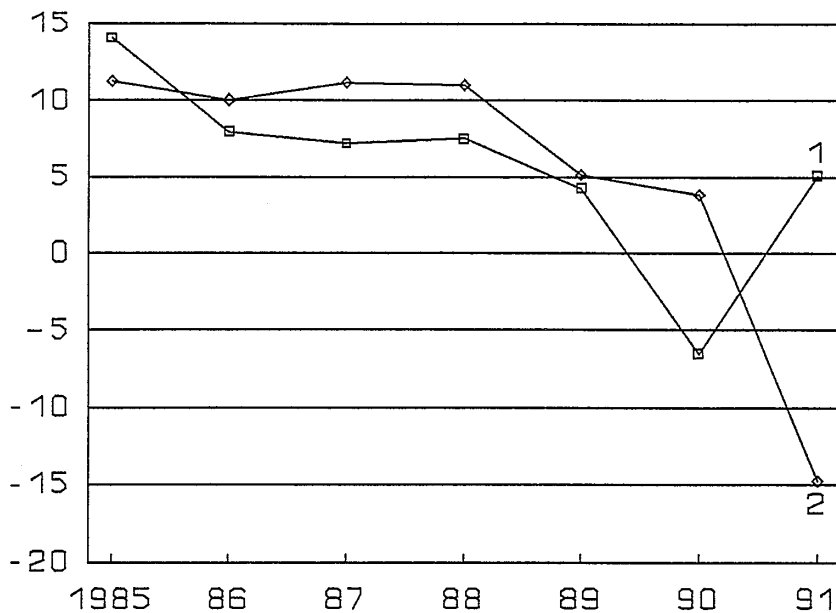
7.1.2 Oman pääoman tuotto-%

Oman pääoman tuottoa tarkastellaan ainoastaan **tytäryritysten** osalta. Sivukonttoreille ei voida laskea oman pääoman tuottoa, koska niillä ei ole varsinaista omaa pääomaa. Oman pääoman tuotto on laskettu suhteuttamalla liikevoitto/tappio taseen omaan pääomaan ja varauksiin. Emoyrityksillä ja ulkomaisilla tytäryrityksillä ei ole taseessa vähemmistöosuutta, joka tulisi laskea mukaan omaan pääomaan. Vähemmistöosuus esiintyy vain konsernitilinpäätöksissä. Tytäryrityksillä osaksluottoja ei ole sisällytetty omaan pääomaan.

Ulkomaisten tytäryritysten oman pääoman tuotto-% on ollut tarkasteluajanjaksona alhaisempi kuin emoyrityksillä lukuunottamatta vuosia 1985 ja 1991. Tytäryrityksillä tuotto oli vuonna 1990 negatiivinen ja emoyrityksillä vuonna 1991 kuten alla olevasta kuvioista 12 nähdään. Voidaan sanoa, että tytäryritysten tuotto on ollut ulkomailla vuosina 1985 - 1988 tyydyttävä, koska pääoman tuoton minimikriteerin muodostaa markkinakorkokanta ja esim. 5 vuoden ECU-korko on ollut tällöin noin 7.5 - 9 prosenttia. Kolmena viimeisenä vuotena sen sijaan tuotto on ollut alhaisempi kuin ECU-korkokanta.

Kuvio 12.

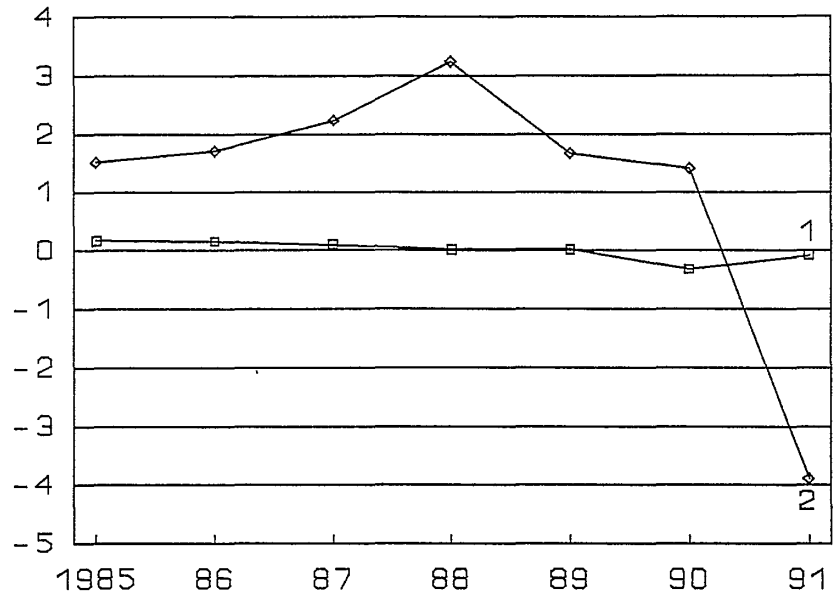
Pankkien oman pääoman tuotto prosentti, %

- 1 Ulkomaiset tytäryritykset (ei sisällä osakasluottoja)
- 2 Suomalaiset emoyritykset (sisältää ulkomaiset sivukonttorit)

Vaikka sivukonttoreille ei ole järkevää laskea tuotto prosenttia, voidaan niiden liikevoittoa/tappiota tarkastella markkamääräisenä. Ulkomaisten sivukonttorien ja tytäryritysten liikevoitto/tappio on ollut erittäin vähäinen verrattuna emoyritysten vastaavaan lukuun kuten kuvio 13 nähdään. Tytäryritysten liikevoitto/tappio on vaihdellut tarkasteluajana 1985 - 1991 negatiivisesta noin 250 milj. markkaan, mutta sivukonttoreilla se on ollut koko ajan paitsi yhtenä vuonna negatiivinen.

Kuvio 13.

Pankkien liikevoitto ./ Välttömät verot, Mrd mk

1 Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit
2 Emoyritykset (ml. ulkomaiset sivukonttorit)

7.1.3 Luotto- ja takaustappiot suhteessa yleisön luottoihin

Pankkien kannattavuuteen varsinkin viime vuosina ovat vaikuttaneet merkittävästi luotto- ja takaustappiot. Niiden määrää on tarkasteltu edellä tuloslaskelman rakenteen yhteydessä jaksossa 6.1.2. Pankkien luotonannon kannattavuutta voidaan tarkastella luotto- ja takaustappioiden suhteella yleisön luotoista. Luku kertoo kuinka paljon yleisön luotoista aiheutuu pankeille luottotappioita.

Ulkomaisilla tytäryrityksillä ja sivukonttoreilla luotto- ja takaustappioiden suhde yleisön luottoihin on ollut melkein koko ajan vuosina 1985 - 1991 alhaisempi kuin emoyrityksillä. Niiden osuus on noussut sekä kotimaassa että ulkomailla melkein koko tarkasteluajanjakson kuten taulukosta 12 nähdään. Luvut eivät kuitenkaan ole täysin vertailukelpoisia, koska luotto- ja takaustappioiden kirjauskäytäntö vaihtelee eri maissa. Ajankohta jolloin luottotappiot kirjataan tuloslaskelmaan saattaa poiketa esim. Suomen käytännöstä.

Taulukko 12.

Emoyrityksien sekä niiden ulkomaisien tytäryrityksien ja sivukonttorien luotto- ja takaustappiot/luotot yleisölle, %

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Ulkomaiset tytäryritykset ja sivukonttorit	0.05	0.1	0.15	0.42	0.28	0.61	1.04
Emoyritykset (ml. ulkomaiset sivukonttorit)	0.13	0.22	0.3	0.4	0.64	0.6	1.79

7.2 Omavaraisuus

Koska käytettävissä olevan aineiston perusteella ulkomaisille tytäripankeille ei voida laskea Kansainvälisen järjestelypankin (BIS) asettamaa vakavaraisuuslukua, esitetään tässä omavaraisuusaste karkeana vakavaraisuuden kuvaajana. Omavaraisuusaste on laskettu suhteuttamalla taseen oma pääoma, varaukset ja arvostuserät taseen loppusummaan. Näin laskettu luku on ollut ulkomaisilla tytäripankeilla alhaisempi vuodesta 1985 vuoteen 1990 kuin emopankeilla. Viime vuonna emopankkien omavaraisuusaste oli alhaisempi kuin tytäripankeilla. Taulukossa 13 on esitetty emopankkien ja niiden ulkomaisten tytäripankkien omavaraisuusaste.

Taulukko 13. **Emopankkien ja ulkomaisten tytäripankkien omavaraisuusaste, %**

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Ulkomaiset tytäripankit ja sivukonttorit	3.86	6.15	5.71	5.83	5.63	6.8	8.2
Emopankit (pl. ulkomaiset sivukonttorit)	7	6.41	6.3	7.1	6.96	7.06	5.64

Suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäripankkien omavaraisuutta on vaikea arvioida yhteenlaskettujen lukujen perusteella, koska omavaraisuuden vähimmäisvaatimus ei ole sama kaikissa maissa. Omavaraisuutta ei ole syytä pitää korkeammalla kuin mitä vähimmäisvaatimukset edellyttävät. Sivukonttoreille ei lasketa omavaraisuutta, koska niillä ei ole varsinaista omaa pääomaa.

Eri maiden vaihtelevaa käytäntöä vakavaraisuuden ja pääomavaatimusten laskemisessa on pyritty yhdenmukaistamaan BIS:n ohella myös Euroopan Yhteisössä, jossa jäsenmaitten pankkien pääomavaatimukset pyritään yhtenäistämään vuoden 1992 loppuun mennessä. BIS:n uudet vakavaraisuusvaatimukset ottavat huomioon taseen saamisten ja muiden erien riskit. Myös taseen ulkopuolisten erien luottoriskit sisällytetään vakavaraisuusvaatimukseen. Tavoitteena on päästä vuoden 1992 loppuun mennessä kahdeksan prosentin vakavaraisuuteen. Myös EY-maiden pankkitoiminnan harmonisoinnissa pyritään muiden yhtenäistämistavoitteiden ohella vakavaraisuuden yhtenäistämiseen. EY:n vakavaraisuusdirektiivit ovat pääkohdiltaan samanlaiset kuin BIS:n.

Myös Suomessa on uusittu pankkien vakavaraisuusvaatimukset, jotka tulevat olemaan samat kaikille talletuspankeille. Aikaisemmin säästö- ja osuuspankeilla vakavaraisuusvaatimus oli alhaisempi kuin liikepankeilla. Uusi vakavaraisuusvaatimus tulee olemaan minimissään kahdeksan prosenttia. Vaatimukset koskevat suomalaisia pankkikonserneita, ja niiden ulkomaiset tytäripankit ovat paikallisten viranomaisten antamien ohjeiden alaisia. Suomen ohjeet poikkeavat rakenteeltaan jonkin verran BIS:n vaatimuksista ja EY:n direktiiveistä, vaikka kahdeksan prosentin vakavaraisuuden vähimmäisvaatimus onkin sama (ks. J. Savela, 1990).

7.3 Veroaste

Suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäryritysten efektiivinen veroaste on ollut vuosina 1985–1988 selvästi korkeampi kuin suomalaisilla emoyrityksillä. Kunkin vuoden efektiivinen veroaste voidaan laskea suhteuttamalla asianomaisena vuonna maksetut välittömät verot liikevoittoon. Vuonna 1989 näin laskettu veroaste oli ulkomaisissa tytäryrityksissä vain runsaat kaksi prosenttia korkeampi kuin emoyrityksillä. Vuonna 1990 tytäryritysten yhteenlaskettu liikevoitto oli negatiivinen, mutta silti ne maksoivat veroa. Emoyrityksillä veroaste sen sijaan oli yli 39 prosenttia.

Efektiivistä veroastetta ei ole luontevaa laskea silloin, kun liikevoitto on negatiivinen. Jos veroaste laskettaisiin, se olisi tällöin negatiivinen. Tämä tarkoittaisi, että verojen maksamisen sijasta saataisiin veron palautusta. Pankkiryhmät maksoivat paljon veroa yhteenlaskettuun liikevoittoon nähden niinä vuosina, jolloin niiden yhteenlaskettu liikevoitto oli negatiivinen.

Viime vuonna emoyritykset maksoivat veroa, vaikka tilikauden liikevoitto oli negatiivinen. Taulukossa 14 on esitetty emoyritysten ja ulkomaisten tytäryritysten efektiiviset veroasteet.

Taulukko 14. **Emoyritysten ja ulkomaisten tytäryritysten efektiivinen veroaste vuosina 1985–1991, %**

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Ulkomaiset tytäryritykset	28.1	22	19.3	21.3	22.7	.	16
Emoyritykset	14.6	11.7	9.8	12	20.4	39.2	.

Emoyrityksistä KOP:n ja SYP:n maksamien verojen määrä yli kaksinkertaistui vuonna 1990 edelliseen vuoteen verrattuna. Tähän vaikutti osaltaan siirtyminen Suomen yritysverotuksessa avoimelta veroasteelta avoimelle veroasteelle.

Suomalaisten pankkien ja yleensäkin yritysten kansainvälisesti alhaiseen veroasteeseen on vaikuttanut monien varauksien käyttämättömyys tuloslaskelmassa ennen jakokelpoista voittoa. Ulkomailla yrityksillä ei ole ollut käytössään niin monia varausmahdollisuuksia kuin Suomessa on ollut.

Koska yritystoiminnan verotus on ollut ulkomailla ankarampaa kuin Suomessa, yrityksillä on saattanut olla kiinnostusta siirtää ulkomailla syntyneitä voittoja kotimaahan käyttämällä erilaisissa sisäisissä palveluissa markkinahinnasta poikkeavaa hintaa. Siirtohinnoittelun vaikutusta teollisuusyritysten voitonjakoon ja voiton kotiuttamistapoihin on käsitellyt mm. H. Kinnunen, (1991).

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Suomalaisten pankkien etabloituminen ulkomaille alkoi jo 1960-luvulla, mutta varsinaisesti se ajoittui vasta 1980-luvulle. Pankkien kansainvälistymistä vauhdittivat rahoitusmarkkinoiden voimakas kansainvälistyminen, suomalaisten yritysten toimintojen siirtyminen yhä enemmän ulkomaille sekä suomalaisten yritysten lisääntynyt ulkomaankauppa.

Suomalaisten pankkien toiminta ulkomailla suuntautui aluksi suomalaisten yritysten rahoittamiseen ja erilaisten palveluiden tarjoamiseen niille. Tämä toiminta ei kuitenkaan riittänyt turvaamaan ulkomaisille yksiköille riittävää toiminnallista pohjaa ja tämän johdosta pankit monipuolistivatkin toimintojaan ulkomailla. Palveluja suunnattiin myös ulkomaisille yrityksille ja aivan viime vuosina yksityisasiakkaille.

Kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden arvopaperistumisen sekä Suomen säännöstelyolosuhteiden muuttumisen myötä suomalaiset pankit perustivat 1980-luvun lopussa ulkomaille myös lukuisia rahoitus-, sijoitus- ja kiinteistöyhtiöitä. Rahoitusyhtiöt tarjosivat muita kuin perinteisiä pankkipalveluita asiakkailleen ja sijoitus- ja kiinteistöyhtiöt perustettiin hoitamaan suomalaisten pankkien kansainvälistä sijoitustoimintaa ulkomailla. Näistä yhtiöistä ei ollut käytettävissä kattavia tilinpäätöstietoja, joten niiden toiminnan tuloksellisuuden arviointi jäi tämän selvityksen ulkopuolelle. Tämä on valitettavaa, koska rahoitus-, sijoitus- ja kiinteistöyhtiöiden tulosten tarkastelu olisi antanut mahdollisuudet pankkien kaikkien ulkomaisten yksiköiden toiminnan tuloksellisuuden arviointiin. Kaikkien ulkomaisten yksiköiden tarkastelu olisi antanut kattavamman kuvan pankkien kansainvälistymisestä kuin pelkästään ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien toiminnan tarkastelu antoi.

Pääpaino selvityksessä oli suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien toiminnan tuloksellisuuden arvioimisessa. Käytettävissä olleiden tilinpäätöstietojen perusteella selvisi, että suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien toiminta **ei ole ollut keskimäärin** ulkomailla kovinkaan kannattavaa. Tilikauden liikevoitto oli esimerkiksi vuosina 1990 ja 1991 negatiivinen. Tilikauden tulos, jossa on mukana varausten muutos, muut tulostenjärjestelyerät ja välittömät verot, oli kolmena vuotena negatiivinen.

Tytäryritysten toiminta oli selvästi kannattavampaa kuin sivukonttorien. Tarkasteluajanjaksona 1985–1991 sivukonttorit näyttivät tappiollista tulosta yhtä vuotta lukuunottamatta. Sen sijaan tytäryritykset näyttivät tappiollista tulosta vain vuonna 1990. Sivukonttoreilla vuosi 1991 oli tarkasteluajanjakson tappiollisin.

Ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien toiminta ei tuottanut emopankeille juurikaan voittoja, mikä ei varmaankaan ole vastannut odotuksia. Suomalaiset pankit maksoivat kansainvälistymisessään oppirahoja aivan kuten suomalaiset teollisuusyrityksetkin. Kannattavuustarkasteluun saattaa kuitenkin vaikuttaa siirtohinnoittelun käyttömahdollisuus konsernin sisäisissä palveluissa ja maksuissa.

Ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien kannattavuudessa oli trendi alaspäin mitattuna kaikilla lasketuilla tunnusluvuilla. Kannattavuuden kehityksessä oli havaittavissa selvä yhteys valuutansäännöstelyn purkamiseen. Ulkomaisten tytäryritysten ja sivukonttorien kannattavuus laski sitä mukaa, kun valuutansäännöstelyä purettiin Suomessa. Pankit pystyivät säännöstelyn aikana järjestämään suomalaisille yrityksille esimerkiksi tuonnin rahoitusta ulkomaisten yksiköidensä kautta. Tämä laillisesti tapahtunut tuonnin rahoitusluottojen kiertäminen oli

pankeille tuottoisaa toimintaa. Myös monia muita kotimaisilla rahoitusmarkkinoilla sovellettuja säännöstelymääräyksiä oli mahdollista tuottoisasti kiertää ulkomaisten yksiköiden avulla. Voidaan olettaa, että näin myös tapahtui, koska pankkien ulkomaisten yksiköiden kannattavuus laski samassa tahdissa kuin valuutasäännöstelyä ja kotimaista rahoitusmarkkinoiden säännöstelyä Suomessa purettiin. Tosin taloudellisen tilanteen yleisellä heikkenemisellä oli varmasti myös vaikutusta pankkien kannattavuuteen.

Koska selvityksessä käytetyt luvut olivat yhteenlaskettuja lukuja, on selvää, että eri pankkiryhmittymien ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien kannattavuuden välillä oli eroja. Myös samalla pankilla oli yksiköitä, jotka pärjäsivät ulkomailla hyvin ja yksiköitä, joiden toiminta ei ollut tyydyttävää. Aineistossa ei ollut kuitenkaan yhtään sellaista yksikköä, jonka toiminta olisi ollut poikkeuksellisen tappiollista tai tuottoisaa muihin yksiköihin verrattuna koko tarkasteluajanjakson.

On muistettava, että suomalaisten pankkien ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien osuus koko konsernin tuloksessa ei ole ollut merkittävä. Esimerkiksi ulkomaisten yksiköiden luotto- ja takaustappiot suhteessa emopankin (pl. ulkomaiset sivukonttorit) vastaaviin lukuihin ovat olleet yleensä alle kymmenen prosenttia. Vuosina 1988 ja 1990 ulkomaisista yksiköiden luotto- ja takaustappiot olivat noin 20 prosenttia suhteessa emopankin vastaaviin. Ulkomaisten yksiköiden toiminta on kuitenkin konsernitasolla katsottuna markkamääräisesti mitattuna aika vähäistä eikä niiden aiheuttamat tappiot ole ainakaan toistaiseksi olleet ratkaisevia pankkien viime vuosien tappiollisissa tuloksissa.

Vaikka ulkomaisten tytärbankkien ja sivukonttorien osuus suomalaisten pankkien tuloksessa on toistaiseksi ollut vähäinen, niiden merkitys saattaa tulevaisuudessa kasvaa. Jos eräissä maissa syntynyt pankkikriisi laajenee maailmanlaajuiseksi, se aiheuttaa väistämättä myös suomalaisten pankkien ulkomaisille tytärbankeille ja sivukonttoreille lisää vaikeuksia. Lainojen vakuusarvojen alenemisesta, taloudellisesta lamasta, korkeista koroista ja luottotappioista aiheutuvia markkamääräisiä vaikutuksia on kuitenkin mahdotonta ennakoida.

Edelleen kiristynyt kilpailu kansainvälisessä pankkitoiminnassa heikentää suomalaisten pankkien kannattavuutta tulevaisuudessa. Suomalaisten pankkien lähtökohdat kilpailulle ulkomailla eivät ole tällä hetkellä parhaat mahdolliset, koska emopankit ovat vaikeuksissa eivätkä ne pysty tukemaan ja kehittämään riittävästi ulkomaista toimintaansa. Päinvastoin tällä hetkellä näyttää siltä, että suomalaiset pankit ovat vähentämässä toimintaansa ulkomailla.

Lähteet

- Benston, G.J. (1990) U.S Banking in an Increasingly Integrated and Competitive World Economy, *Journal of Financial Services Research* 4
- Flatraaker, D.-I. – Hesevåg, V. (1991) Norwegian Banks abroad, *Norges Bank Economic Bulletin* 1991/3.
- Heikkilä, A. – Kinnunen, H. (1991) Teollisuuden kansainvälistyminen 1980-luvulla, teoksessa *Kansainvälistyvä yritys ja muuttuva Eurooppa*, toimittaneet P. Haavisto ja S. Saralehto, *Elinkeinoelämän tutkimuslaitos B* 75.
- Hemberg, K. – Solttila, H. (1992) Developments in Bank Profitability, *Bank of Finland Bulletin* 1992:5.
- Johansson, P. – Solttila, H. (1989), *Suomen rahoitusmarkkinoiden kansainvälistyminen, Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1989:3.
- Khoury, S.J. (1980) *Dynamics of International Banking*.
- Kinnunen, H. (1991) Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen: ulkomaantoiminnan kannattavuus ja vaikutus kotimaantalouteen, *Suomen Pankki A:80*. Helsinki.
- Koskenkylä, H. (1992) Mihin SKOP kompastui? – SKOP- ja OKO-pankkien vertailua 1984–1990, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1992:2.
- Lehto-Sinisalo, P. (1991) Valuutansäännöstelyn vuosikymmenet, *Suomen Pankin keskustelualoitteita*, 14/91.
- Lewis, M.K. – Davis, K.T. (1987) *Domestic and International Banking*.
- Malkamäki, M. (1990) Rahoitusmarkkinoiden kansainvälistyminen, *Suomen Pankki A:78*. Helsinki.
- Malkamäki, M. (1991) Rahoitusmarkkinoiden kehitys 1980-luvulla, teoksessa *Suomen rahoitusmarkkinat 1990*, *Suomen Pankki A:79*. Helsinki.
- Nyberg, P. (1992) Regulation-driven Markets: some examples of distortions in the Finnish financial markets, *Bank of Finland Financial Markets Department working paper* 5/92.
- Rantama, J. (1990) Rahoitusmarkkinoiden keskeiset muutokset, teoksessa *Suomen rahoitusmarkkinoiden kehitys 1980-luvulla*, *Suomen Pankki A:78*. Helsinki.
- Rugman, A.M. – Kamiath, S.J. (1987) *International Diversification and Multinational Banking*, teoksessa *Recent Developments in International Banking and Finance*, toimittaneet S.J. Khoyry ja A. Ghosh.
- Savela, J. (1990) Pankkien vakavaraisuusvaatimusten uusiminen, teoksessa *Pankkitoiminnan lähtökohdat kansainvälisessä kilpailussa*, *Suomen Pankki A:77*. Helsinki.
- Suomalaisten ja ulkomaisten pankkien tilinpäätöskäytäntö, toimittaneet L. Halme ja P. Launiainen, *Suomen Pankki A:71*. Helsinki.
- White, B.B. (1985) *Foreign Banking in the United States: A Regulatory and Supervisory Perspective*, teoksessa *Dynamics of Banking* toimittaneet T.M. Havrilesky, R.L. Schweitzer ja J.T. Boorman.
- Yritystutkimuksen analyysimenetelmät (1983), *Yritystutkimusneuvottelukunta*.

Tilastoaineisto

- Suomen Pankki: tiedotteet nro SS 1991 ja SS 1986, Suorat sijoitukset ulkomaille ja ulkomailta Suomeen.
- Suomen Pankki: pankkien hakemuskirjeet Suomen Pankille.
- Suomen Pankki: suorien sijoitusten seurantakyselyn tiedot vuosilta 1988–1990
- Suomen Pankki: suorien sijoitusten virtatiedot vuosilta 1970–1991.
- Suomen Pankki: suomalaisten pankkien ulkomaisten tytäripankkien ja sivukonttorien tilinpäätöstiedot vuosilta 1985–1991.
- Vuosikertomukset: KOP, SYP, SKOP, OKO ja PSP vuosilta 1980–1991.
- OECD: *Financial Statements of Banks* 1981–1990.

Liite 1

Pankkien ulkomaiset tytär- ja osakkuuspankit

Perustamis- tai hankkimisvuosi	Nimi	Sijainti	Emopankki	Lopettamis- tai luopumisvuosi	emopankin viimeisin omistus %
1964	Nordfinanz-Bank, Zürich	Zürich	KOP	tytäripankiksi vuonna 1984	5 %
	Banque Scandinave en Suisse, Geneve	Geneve	SYP	1982	90 % 11.95 %
1967	Manufactures Hanover Banque Nordique	Pariisi	KOP	1986	10 %
1969	Scandinavian Bank Ltd ⇒ Scandinavian Bank group PLC	Lontoo	SYP	1990	20 %
1971	Nordic Bank Ltd Banque Transatlantique S.A.	Lontoo	KOP	1984	25 %
		Pariisi	HOP ¹	1991	1 %
1973	London & Continental Bankers Ltd Banque Nordeurope S.A.	Lontoo	OKO	1987	2.55 %
		Luxemburg	SKOP	1987	43.75 %
1976	Union Bank of Finland International S.A.	Luxemburg	SYP		100 %
1977	Kansallis International Bank S.A. Hanse Bank	Luxemburg	KOP	ennen vuotta 1984	85 %
		Luxemburg	HOP		10 %
1979	Nordic American Banking Corporation	New York	KOP	1985	25 %
1980	Skandinaviska Enskilda Banken Luxembourg S.A. Union Bank of Finland (Singapore) Ltd B.E.G. Bank Europäischer Genossenschaftsbanken	Luxemburg	ÅAB		1.32 %
		Singapore	SYP		100 %
		Zürich	OKO	1987	1.4 %
1981	American Scandinavian Banking Corporation Arbuthnot Latham Bank Postipankki (U.K.) Ltd (PSP&Company) Ltd	New York	SYP	tytäripankiksi vuonna 1985	100 %
		Lontoo	HOP	1986	16 %
		Lontoo	PSP	1990	100 %

¹ HOP fuusioitiin SYP:iin vuonna 1986.

Perustamis- tai hankkimisvuosi	Nimi	Sijainti	Emopankki	Lopettamis- tai luopumisvuosi	emoyhtiön viimeisin omistus %
1983	Kansallis Overseas Bank, Ltd Fenno Scandia Ltd	Nassau Lontoo	KOP SKOP	tytäryhtiöksi vuonna 1990	100 % 100 %
1984	Kansallis International Bank (Asia-Pacific) Ltd	Singapore	KOP		100 %
1985	Bank of Helsinki (Overseas) Ltd ⇒ Union Bank of Finland (Bahamas) Ltd	Nassau	HOP SYP		100 %
1986	Union Bank of Finland (France) S.A. Kansallisbanken Ab Banque Indosuez Sverige Ab Skopbank (Cayman) Ltd Okobank Ab Okobank (Cayman) Ltd	Pariisi Tukholma Tukholma Cayman saaret Tukholma Cayman saaret	SYP KOP PSP SKOP OKO OKO	1988 1991	100 % 100 % 20 % 100 % 100 % 100 %
1989	Skopbank International S.A. International Moscow Bank	Luxemburg Moskova	SKOP KOP		100 % 15 %
1990	First Nordic Bank S.A.	Luxemburg	STS		29 %

Pankkien ulkomaiset sivukonttorit

Perustamisvuosi	Nimi
1984	Union Bank of Finland, Lontoo Kansallis-Osake-Pankki, Lontoo
1985	Kansallis-Osake-Pankki, New York
1986	Union Bank of Finland, New York Union Bank of Finland, Cayman saaret KOP, Singapore KOP, Cayman saaret
1987	Union Bank of Finland, Singapore
1989	KOP, Luxemburg Skopbank, New York Skopbank, Cayman saaret
1990	PSP, Lontoo PSP, New York PSP, Cayman saaret

Pankkien edustustot ulkomailla 31.12.1991

avattu

Kansallis-Osake-Pankki

Frankfurt am Main	1986
Hong Kong	1983
Moskova	1973
Pariisi	1991
Tokio	1981
Tukholma	1985

Suomen Yhdyspankki Oy

Beijing	1991
Göteborg	1987
Hong Kong	1991
Kööpenhamina	1986
Moskova	1975
Oslo	1985
Sao Paulo	1980
Tokio	1986
Tukholma	1984

Yhteisedustustot:

Budapest	1990
Praha	1990
Varsova	1990

Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki

Beijing	1988
Kööpenhamina	1984
Moskova	1982
Oslo	1984
Tukholma	1984

Osuuspankkien Keskus-Osake-Pankki

Lontoo	1986
Moskova	1986
New York	1990

Postipankki Oy

Moskova	1984
Tokio	1985
Tukholma	1986

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

ISSN 0785-3572

- 1/92 Jaakko Autio **Valuuttakurssit Suomessa 1864–1991. Katsaus ja tilastosarjat.** 1992. 36 + 245 s. ISBN 951-686-309-4. (TU)
- 2/92 Juha Tarkka – Johnny Åkerholm **Fiscal Federalism and European Monetary Integration.** 1992. 29 s. ISBN 951-686-310-8. (KP)
- 3/92 Päivikki Lehto-Sinisalo **The History of Exchange Control in Finland.** 1992. 92 s. ISBN 951-686-311-6. (TI)
- 4/92 Erkki Koskela – Matti Virén **Inflation, Capital Markets and Household Saving in Nordic Countries.** 1992. 21 s. ISBN 951-686-312-4. (TU)
- 5/92 Arto Kovanen **International Capital Flows in Finland 1975–1990: The Role of Expectations.** 1992. 18 s. ISBN 951-686-313-2. (KT)
- 6/92 Ilmo Pyyhtiä **Investointien kohdentuminen Suomessa.** 1992. 54 s. ISBN 951-686-314-0. (KT)
- 7/92 Margus Hanson **Eesti Pank ja Viron rahajärjestelmä 1920- ja 1930-luvulla.** 1992. 58 s. ISBN 951-686-315-9. (TU)
- 8/92 Markku Malkamäki **Estimating Conditional Betas and the Price of Risk for a Thin Stock Market.** 1992. 36 s. ISBN 951-686-317-5. (TU)
- 9/92 Markku Malkamäki **Conditional Betas and the Price of Risk in a Thin Asset Market: A Sensitivity Analysis.** 1992. 39 s. ISBN 951-686-318-3. (TU)
- 10/92 Christian Starck **Keskuspankkien riippumattomuus – kansainvälinen vertailu.** 1992. 43 s. ISBN 951-686-319-1. (KP)
- 11/92 Juha Tarkka **Tax on Interest and the Pricing of Personal Demand Deposits.** 1992. 21 s. ISBN 951-686-320-5. (TU)
- 12/92 Terhi Kivilahti – Jyri Svanborg – Merja Tekoniemi **Itä-Euroopan maiden valuuttojen vaihdettavuudesta.** 1992. 45 s. ISBN 951-686-322-1. (IT)
- 13/92 Heikki Koskenkylä **Norjan pankkikriisi ja vertailua Suomen pankkeihin.** 1992. 37 s. ISBN 951-686-323-X. (TU)
- 14/92 Tom Kokkola **An International Bibliography of Payment Instruments and Systems Literature for the Years 1985–1991.** 1992. 94 s. ISBN 951-686-325-6. (RM)
- 15/92 Paavo Peisa – Kari Takala **Selviämmekö lamasta ehjin nahoin? Bruttokansantuotteen rakennemallien estimointituloksia.** 1992. 32 s. ISBN 951-686-326-4. (KT)
- 16/92 Markku Malkamäki **Cointegration and Causality of Stock Markets in Two Small Open Economies and Their Major Trading Partner Nations** 1992. 37 s. ISBN 951-686-328-0. (TU)
- 17/92 T.R.G. Bingham **The Ecu and Reserve Management.** 1992. 22 s. ISBN 951-686-329-9. (KP)

18/92 Kari Takala **Työttömyyden ennustaminen lyhyellä aikavälillä.** 1992. 40 s.
ISBN 951-686-330-2. (KT)

19/92 Anne Turkila **Suomalaisten pankkien kansainvälistyminen.** 1992. 47 s.
ISBN 951-686-331-0. (TU)

